

BEREDSKAP • SID 14

Hon är chef
över sju län

KRISER • SID 36

Folkbildar med
hjälp av zombies

TJUGOFYRA⁷

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

#56 | December 2022

Kreativa lösningar hyllades – läggs ner

■ Tre initiativ som på olika sätt kunde göra skillnad. För trygghet, för rekrytering av deltid brandsmän.

I Varberg/Falkenberg handlade det om samarbeten mellan omsorgen och räddningstjänsten, i Gränna konceptet brandskö-

terska och i Falun gymnasieutbildning med dubbla kompetenser.

Nu är allt nedlagt.

Om satsningen i Varberg/Falkenberg säger Jan Sjöstedt, förbundsdirektör i Räddningstjänsten Väst, så här:

– Även om alla tycker att det låter bra för samhället som helhet så finns inte intresset och pengarna när det ska betalas. Var och en driver bara det som är lagstadgat i den egna verksamheten.

Sidan 4

UTVECKLING

Fokus på skadeplats

Nationellt utvecklingscenter i Göteborg jobbar för alla Sveriges räddningstjänster. Inriktningen är säkerhet på skadeplats.

Sidan 22

UKRAINA

Insatser gör skillnad

Utbildning av sjukvårdsinstruktörer och donationer av räddningstjänstutrustning. Två bevis på att även mindre insatser har stor betydelse.

Sidan 6

BEREDSKAP

Ö-drift säkrar elen

I Jönköping pågår uppbyggnaden av ö-drift som ska säkerställa en del av kommunens behov vid ett längre strömavbrott.

Sidan 17

Häng med
in i nybyggt
skyddsrum

Sidan 10

FOTO: MARIA HANSEN

RECEPT SKA LOCKA FLER ATT LAGA SVENSK KRISKOST • SID 8

Förberedd – inte rädd

➔ Två månader efter förra julen tågade ryska trupper in i Ukraina från alla håll. Det blev inledningen till nu tio månader av besinningslös terrorbombning. Våldigt många har dött, många är svårt skadade.

Inför vintern bombas el, vattenledningar och annan infrastruktur systematiskt, och syftet är tydligt. Den ryska armén vill frysa och svälta ut en hel befolkning. Satellitbilder av det mörker som uppstår när elförsörjningen i ett helt land slocknar är omskakande.

Svenskt totalförsvar är därför under återuppbyggnad.

Arbetet för att rusta oss pågår i högt tempo. Ett angrepp skulle kunna börja med sabotage mot undervattenskablar, eller cyberattacker för att störa ut elförsörjning, elektronisk kommunikation eller gasledningar. Ingenting kan uteslutas, är det kärva budskapet från Försvarsmakten och regeringen.

Allt vad vi kan göra för att öka robustheten i våra system är värdefullt för att öka samhällets motståndskraft, och det har vi förstås nytta av för att bli tåligare även mot naturhändelser, olyckor och liknande.

Vi ska tänka och agera snabbt, smart, strategiskt och på ett sätt som tar höjd för det värsta, men också är användbart för fredstida kriser och stora olyckor. Det är också det uppdrag MSB fått av två olika regeringar att hålla samman, så att samhället i alla delar förstärker det vi redan är bra på, och det är ganska mycket.

Samtidigt behöver vi vara tydliga om behov och brister. Vi presenterade en bruttolista från alla beredskapsmyndigheter den 1 no-

LEDARE

Charlotte
Petri Gornitzka
generaldirektör, MSB

Allt vad vi kan göra för att öka robustheten i våra system är värdefullt för att öka samhällets motståndskraft.

vember, med mycket höga slutsommor. De höga beloppen speglar att behoven är stora, men illustrerar också att det kommer att krävas en dimensionerande inriktning från politiskt håll.

MSB har även ett sektorsansvar vilket ger oss ett särskilt ansvar att lyfta fram behov inom räddningstjänst och befolkningsskydd.

Sverige kommer att gå med i Nato. Det kommer i sin tur även att påverka den svenska krisberedskapen. Allt det som bygger ett motståndskraftigt samhälle behövs, och vi ska ta vara på möjligheterna som finns i förväntningarna på Sveriges och Finlands bidrag i allianssamarbetet. I vår är Sverige ordförandeland för EU, och Sverige har även ordförandeskapet för att förvalta "Hagaöverenskommelsen", det vill säga det nära nordiska samarbetet om krisberedskap och civilt försvar.

Kort sagt kommer den internationella dimensionen att behöva förstärkas och även det kommer att bygga oss starkare för alla eventualiteter.

En ny myndighetsstruktur för krisberedskap och civilt försvar är på plats sedan den 1 oktober. Sex länsstyrelser samordnar övriga länsstyrelser i civilområden, för regional samordning på militär och civil sida. Tio myndigheter har ett sektorsansvar, vilket samlar alla de numera 60 beredskapsmyndigheterna. Exempel på sektorer är Räddningstjänst och befolkningsskydd, energi, sjuk- och hälsovård, elektroniska kommunikationer, finans, transporter etcetera.

Det som händer i Ukraina ger oss en hel del nya insikter, det handlar förstås om rädd-

ningstjänst och befolkningsskydd, sjukvård, försörjningsberedskap – det vill säga hur man försvarar tillgången till livsviktiga varor och tjänster – och kritisk infrastruktur, som vatten, el, värme och kommunikationer.

Vi kan också dra erfarenheter från det ukrainska folkets utbredda försvarsvilja och Ukrainas – och grannländernas – förmåga att ta emot hjälp från omvärlden.

Försvarsvilja handlar om viljan att försvara vår frihet och vår rätt att bestämma själva, vår demokrati. Därför har vi, svenska myndigheter tillsammans, intensifierat informationsinsatser som handlar om att vara Förberedd. Inte rädd. Om hemberedskap, om att tänka på cybersäkerhet, källkritik och även information om totalförsvarsplikten som ju gäller redan från 16 års ålder.

Kanske har ni även sett Elda säkert och filmen Vi har det i oss, inför julhelgerna. Vi har även påbörjat informationsinsatser riktade till företag som vi kallat för Förberedda företag. Under senhösten har vi samlat ihop frivilligorganisationer – och syftet med allt detta är att förbereda oss för det värsta, men hoppas på det bästa.

Med detta dystra budskap vill jag ändå avrunda med en förhoppning om att det ska lösa sig till det bästa, med vissheten om att Sverige, bland annat genom MSB, har gjort vårt bästa för att stödja Ukraina. MSB har ökat våra internationella insatser under året med åtta gånger, och det handlar nästan bara om resurser för att hjälpa Ukraina, eller grannländers flyktingmottagande.

Det är vår plikt, och det handlar ytterst även om vår frihet.

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskaps ansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSB:s officiella linje.

REDAKTIONEN

Per Larsson
Journalist, ansvarig utgivare
010-240 51 02
per.larsson@msb.se

Maria Hansen
Journalist
010-240 51 63
maria.hansen@msb.se

Adress: MSB, Tjugofyra7, 651 81 Karlstad.

E-post: redaktionen@tjugofyra7.se

Webb: www.tjugofyra7.se

Tryck: Pressgrannar, Linköping. Tryckt på miljövänligt papper.

Upplaga: 27 300.

Tryckdag: 8 december

Nästa nummer är ute: 21 mars.

8

18

26

28

NYHETER

Sjukvårdsutbildning ger effekt i kriget

Sidan 6

Fler ska lockas laga svensk kriskost

Sidan 8

Medverkan av kommunerna krävs

Sidan 16

Skapade övningar för höjd beredskap

Sidan 21

Rekordmånga vill bli frivilliga

Sidan 26

REPORTAGE

"Det finns fortfarande de som inte vågar vara öppna"

Sidan 18

ERFARENHETER

Fyrverkerier exploderade i lager

Sidan 28

MIN ÅSIKT

Dags för systemledarreform?

Sidan 34

Ny webbsida på plats

■ Nu kan du e-prenumerera på tidningen

Tjugofyra7:s webbplats har gjorts om.

De stora nyheterna är att du nu kan e-prenumerera på en pdf av tidningen och att webbsidan är sorterad efter ämnesområden.

■ För sju år sedan gjordes en stor och övergripande förändring av tjugofyra7.se. Nu fanns behov av en ny översyn.

Det som kan presenteras nu är en luftigare och förhoppningsvis tydligare webbplats som också passar bättre för alla som läser den via mobiltelefonen.

– Läsarnas behov och tillgänglighet enligt lagkrav har stått i fokus när vi byggt om tjugofyra7.se. Den tryckta tidningen är fortsatt kärnan i kanalutbudet, samtidigt är förhoppningen att tjugofyra7.se ger en likvärdig upplevelse så att man

kan ta del av tidningen när och på det sätt som passar en bäst, säger Marie Myhr, kanalutvecklare på MSB.

I stället för att som tidigare bygga på papperstidningens format är tjugofyra7.se nu tydligare sorterad efter elva ämnesområden.

De är: cybersäkerhet, frivillighet, förebyggande, internationellt, jämställdhet, klimat/miljö, kommunikation, krisberedskap, räddningstjänst, teknik och utbildning.

På webbplatsen väljer du enkelt det ämne som intresserar dig och kan läsa alla artiklar. Vissa artiklar berör flera ämnen och är då kategoriserade för flera ämnesområden, det kan exempelvis vara utbildning och räddningstjänst.

Tjugofyra7 har på senare år oftare fått frågan om e-prenu-

meration. Det har tidigare inte varit möjligt. Men nu kan vi erbjuda prenumeration som innebär att en pdf av papperstidningen skickas till e-postadressen.

Är du intresserad av e-tidning är det på tjugofyra7.se bara att klicka på prenumeration och sedan vidare för att ange din e-postadress.

Dessutom har bloggen nu flyttat in på vår webbsida och blir en mer naturlig del av tjugofyra7.se:s övriga innehåll. Blogginläggen hittas under åsikter/debatt.

För att uppdatera oss om läsarnas nytta och nöjdhet med tidningen genomförs kontinuerligt läsvärdesundersökningar.

Har du synpunkter eller idéer får du gärna e-posta redaktionen@tjugofyra7.se

TJUGOFYRA7
En tidning om samhällsskydd och beredskap

Sök på tjugofyra7.se

Q SÖK

Ämnesområden Åsikter Prenumeration Om Tjugofyra7

Explosion – hjul på två ton flög i väg

ERFARENHET. När större däck med stor luftvolym utsätts för brand, ökar risken för en kraftig explosion. I Orrförs härdes smällen på 15 mils avstånd. Lyckligtvis skadades ingen vid explosionen.

21 dec 2022 kl 08:00 MSB Samlingsgrupp

MSB: 27 miljarder om året behövs för civilt försvar

MSB. Investeringar motsvarande 27 miljarder. Varje år. Det är vad MSB, tillsammans med ett 70-tal andra...

21 dec 2022 kl 08:00 MSB Samlingsgrupp

Civilpliktiga föreslås förstärka räddningstjänst

MSB. Åsinför civilplikten, bland annat för att förstärka räddningstjänsten. Viss rekommendation om skivbän om och närvarande om tillfälligt. Det var några nu förändringar i

Prenumerera på Tjugofyra7

Most lästa

→ Oranjer kan vara farliga i maritus

→ Civilpliktiga föreslås förstärka räddningstjänst

→ Skyddsmask 92 är tillräcklig

→ Kändast död man Anna överlevde – Min historia kan hjälpa andra

→ Explosion – hjul på två ton flög i väg

REPORTAGE

Historiska händelser

Från när slottet Tre Kronor brann till den odesliga diskoteksbranden i Göteborg. Här är 15 stora händelser från både Sverige och utlandet.

Storgöteborg växer – tre nya kommuner

Räddningstjänstförbundet Södra Bohuslän upphör.

Kommunerna Lilla Edet, Stenungsund och Tjörn ansluter från årsskiftet i stället till Storgöteborg.

■ De senaste åren har medlemskommunerna i Södra Bohuslän tagit olika beslut som lett till förbundets avveckling. Parallellt har Lilla Edet, Stenungsund och Tjörn lämnat

in intresseanmälningar om att bli medlemmar i Räddningstjänsten Storgöteborg.

Storgöteborgs sex medlemskommuner har godkänt de tre nya kommunernas inträde och beslut har fattats

Lars Klevenparr

om en uppdaterad förbundsordning.

Storgöteborgs förbundsdirektör Lars Klevenparr är redan förbundsdirektör i Södra Bohuslän, har haft det tillförordnade uppdraget sedan maj 2021 då Marcus Sandberg lämnade tjänsten som förbundsdirektör för annat jobb.

Södra Bohuslän har fyra brandstationer och cirka 200 medarbetare, de tre kommu-

nerna cirka 58 000 invånare.

Medlemskommuner sedan tidigare i Storgöteborg är Göteborg, Härryda, Kungsbacka, Lerum, Mölndal och Partille. I de sex kommunerna finns 26 brandstationer, elva heltid, åtta deltid och sju räddningsvårn.

Från årsskiftet omfattar Storgöteborg nio kommuner som servar cirka 930 000 invånare.

Behov av vägledning – ny tillsynshandbok

En ny tillsynshandbok är på väg att publiceras av MSB.

– Den ger vägledning både för hur man planerar och genomför tillsyn, säger Malin Niklasson på enheten för brand och räddning på MSB.

■ Efter förändringar i lagen om skydd mot olyckor (LSO) trädde en föreskrift om tillsyn i kraft vid halvårsskiftet, den gav ett behov av vägledning gentemot kommunerna.

Dessutom var den gamla tillsynshandboken från 2012 i behov av revidering.

Malin Niklasson och Per

Karlsson, enheten för inriktning av skydd mot olyckor, har gemensamt jobbat med den nya handboken. I arbetsgruppen har även fler medarbetare på enheten för brand och räddning, skolverksamheten och rättsavdelningen ingått.

– En referensgrupp med representanter från räddningstjänsterna har också varit engagerad i arbetet, säger Per Karlsson.

■ Vilken är den stora skillnaden med den nya boken, förutom att det finns en föreskrift?

– Vi ville få till ett bättre flöde, en mer logisk följd som gör

boken enklare att läsa. Och den har hälften så många sidor, trots allt vi lagt till om föreskriften, säger Malin Niklasson.

– En förenkling var också ett önskemål från skolorna, den gamla boken uppfyllde inte riktigt deras behov. Det handlar om en bättre röd tråd genom hela processen, om vad tillsyn är, vad som är kommunens uppdrag och hur ett ärende går till, säger Per Karlsson.

Tillsynshandboken kommer att finnas tillgänglig på www.msb.se under december.

NYTT OM NAMN

■ **Päivi Havlund** har lämnat jobbet som förbundsdirektör för Gästrikens Räddningstjänst, hon är ny verksamhetschef för MSB:s skolor i Rvinge och Sandö.

■ **Robert Strid** ersätter som förbundsdirektör hos Gästrikens Räddningstjänst, han har varit räddningsschef i organisationen, men senaste tiden jobbat som tf förbundsdirektör i Dala-Mitt.

■ **Patrik Kullman** och **Anders Sigfridsson** är nyanställda på MSB:s enhet för inriktning av skydd mot olyckor, främst för att jobba med tillsyn. Båda har långvarigt förflutet i räddningstjänsten, Kullman senast som räddningsschef för Sörmlandskusten och Sigfridsson i Motala.

■ **Lars-Göran Uddholm** slutade som förbundsdirektör för Södertörn. Nu är han tillbaka i branschen som räddningsschef på Gotland under ett år framåt.

■ **Lars Kinnunen** är ny räddningsschef i Nordmaling. Han har tidigare varit ställföreträdande och ersätter **Curt Byström** som gått i pension.

■ **Verner Lundholm** är ny räddningsschef i Kalix. Han efterträder **Arto Koivumaa** som gått i pension.

■ **Patrik Perbeck** är ny ställföreträdande avdelningschef för räddningstjänst och olycksförebyggande på MSB, en uppgift **Jan Wisén** tidigare hade. På Perbecks tidigare plats som enhetschef för inriktning av skydd mot olyckor är nu **Anders Edstam** tillförordnad.

Tre satsningar som sprack

Tre initiativ som på olika sätt kunde göra skillnad. För trygghet, för rekrytering av deltidsbrandmän. Tre initiativ som hyllades. Nu är alla nedlagda, bland annat för att ingen vill stå för kostnaden.

– Kunde göra skillnad för en medmänniska

Trygghetsteamerna nedlagda

I flera år var undersköterskorna i Varbergs och Falkenbergs nattpatruller anställda av Räddningstjänsten Väst, med utökat ansvar för tryggheten i kommunerna.

De hade koll på risker i vårdtagarnas hem och var Fip, första insatsperson, vid bränder och trafikolyckor.

Nu har avtalen sagts upp, av ekonomiska skäl.

– Fip ingår inte i hemtjänstens uppdrag, säger Kerstin Rosell (s), ordförande i socialnämnden i Falkenberg.

Varberg och Falkenberg bildade kommunalförbundet Räddningstjänsten Väst för tio år sedan.

Vid starten 2013 tog RVäst över de undersköterskor som var anställda i de båda kommunernas nattpatruller; de som reser runt till människor som larmar eller som behöver regelbunden tillsyn nattetid.

Undersköterskornas ansvarsområde utökades. Trygghetsteamerna fick mer uttalat uppdraget att se över säkerheten i brukarnas hem: ingripa hos en sänggrökare som använde en skokartong som askkopp, flytta brandfarliga föremål från spisen och se till att snubbelfarliga mattor togs bort.

På väg till brukarna kör undersköterskorna mil efter mil på vägar som få trafikerar nattetid och de är ofta de första att upptäcka faror och olyckor.

Därför fick de utbildningsom-

första insatsperson vid bränder eller trafikolyckor, de hade släckgranater i bilarna och Rakel-enheter för att kunna kommunicera direkt med polis, ambulans och räddningstjänsten.

Verksamheten fick stor uppmärksamhet som ett nyskapande sätt för olika kommunala förvaltningar med trygghetsansvar att närma sig varandra. Det var lätt att rekrytera personal till trygghetsteamerna som erbjöd varierande och spännande arbetsuppgifter.

Men nu är samarbetet slut. Den 1 november 2020 tog socialförvaltningen i Varberg tillbaka natthemtjänsten i egen regi och ett knappt år senare gjorde Falkenberg samma sak.

Huvudskälet var ekonomin.

Eller möjligen hur den kommunala ekonomin fungerar, att olika kommunala verksamheter har separata budgetar och att varje förvaltning måste försöka få ihop plus och minus, var och en på sitt håll.

Kommunerna Varberg och Falkenberg är medlemmar i Räddningstjänsten Väst. Tidigare hade RVäst avtal med respektive kommuns socialförvaltning.

Avtalen reglerade den ekonomiska ersättningen för den natthemtjänst som RVästs undersköterskor utförde.

Men efter några år fann socialtjänsterna att de inte fick ihop sina budgetar och sänkte ersättningen till RVäst.

– Sen ville kommunerna sänka ersättningen ytterligare.

– Jag vågar säga att vi spelade roll för att Falkagård inte längre är klassat som utsatt område, säger Linda Skarin.

FOTO: PRIVAT

Till slut sa vår direktion ifrån. Vi klarar inte att utföra arbetet till så låg ersättning, och då valde kommunerna att ta tillbaka natthemtjänsten i egen regi, säger Jan Sjöstedt, förbundsrektor i RVäst.

En av dem som motvilligt gick tillbaka till anställning i kommunen är den erfarna undersköterskan Linda Skarin i Falkenberg.

– Förut var vi första insatsperson, det var fantastiskt! Jag var med när vi kom först till en stor olycka där två killar hade kört in i ett träd och där vi kunde hjälpa till. I RVäst fick vi lära oss hjärt- och lungräddning och hur man ska agera vid drunkningsolyckor. Vi hade ett spännande jobb där vi faktiskt kunde göra skillnad för en medmänniska.

Under åren inom räddningstjänsten kunde det finnas tid för trygghetsteamerna att ta en

VARBERG Räddningstjänsten ska bli navet för att samhället och invånarna mår bra. Hemtjänsten har flyttat in på räddningsstationen. Nya tider råder.

Hemtjänst som räddningstjänst

– Ni är mina älsklings, säger Safet Salkes-son.

Han har fått hjälp med toalettbestyrren, samt några minuter av mänsklig kontakt.

Det är rutinjobb för Lena Mårtensson och Susanne Olsson i trygghetsteamet, men icke desto mindre viktigt.

Skillnaden är att undersköterskorna som tidigare tillhörde hemtjänsten numera bär räddningstjänstens kläder när de larmas.

– En del som vi kommer hem till tror vi är

tänk och märks inte minst vid fikabordet, säger Klaus Heinsvig, verksamhetschef för förebyggande.

Vare sig det gäller fall på äldreboende, en berusad tonåring på stan, vanliga olyckor eller en större kris; räddningstjänstens organisation ska finnas där. Och mycket snabbare än tidigare.

Ett sätt att bli snabbare är att sprida ut resurserna över den geografiska ytan.

Ur Tjugofyra7 nr 22/2014

satser och öka samhällsnyttan. Dessutom har det ju visat sig att ekonomin inte går ihop i de nya konstellationerna heller.

Erland Linjer (m) är avgående ordförande i socialnämnden i Varberg.

– Det var en bra verksamhet i RVästs regi. Det var ekonomiska skäl som gjorde att vi avbröt samarbetet, men dessvärre blev det inte så ekonomiskt fördelaktigt som vi hade trott att ta tillbaka natthemtjänsten.

Kommunen har svårt att rekrytera personal till natthemtjänsten, men Anna-Lena SELLER, socialchef i Varberg, vill inte uttala sig om det beror på att arbetsuppgifterna nu är renodlad omsorg och tillsyn.

– Vi har svårt att rekrytera i alla våra verksamheter, inte bara i natthemtjänsten.

Skälet till förändringen var inte enbart ekonomiskt, säger hon. Det var också svårt att kombinera olika kompetenser.

– Vi såg att personalen i takt med att de vann kompetens i det som ligger inom räddningstjänstens uppgifter tappade kunskaper i det som är vårt kärnuppdrag, som palliativ vård och demenssjukdomar.

I grannkommunen Falkenberg framhåller socialnämndens ordförande Kerstin Rosell att det spelade roll för dem att Varberg redan hade avbrutit avtalet med RVäst, och att båda kommunerna hade rejäla spar-beting.

– Socialnämnden fick i uppdrag av kommunstyrelsen att

Kärvt
”Även om alla tycker att det låter bra för samhället som helhet så finns inte intresset och pengarna när det ska betalas.”

Jan Sjöstedt, förbundsledare
Räddningstjänsten Väst

få budgeten i balans. Då var det här en av de saker man kunde göra för att hålla oss inom budgetram – och tjänsten som första insatsperson ska ju inte betalas av hemtjänsten.

■ Men om jag vore skattebetalare i Falkenbergs kommun så struntade jag väl i om pengarna till första insatsperson kommer från räddningstjänstens eller socialtjänstens budget, båda delarna tas ju från mina skattepengar?

– Jo, men vi har ju den budget vi har.

Jan Sjöstedt befarar att det kommer att bli svårare och svårare att få till förvaltningsövergripande samarbeten i takt med att kommunerna får kärvare ekonomi.

– Även om alla tycker att det låter bra för samhället som helhet så finns inte intresset och pengarna när det ska betalas. Var och en driver bara det som är lagstadgat i den egna verksamheten.

ANNIKA LINDQVIST

Kombitjänsten försvann

■ Svårt pussla schema för två yrken

Gränna har inte längre någon brandsköterska. En tid funkade det att pussla ihop scheman i äldreomsorgen och räddningstjänsten. Sen gick det inte längre.

■ I januari 2019 började Wilma Quisth jobba som ”brandsköterska” i Gränna. Uppdraget kom till sedan äldreomsorgen och räddningstjänsten hade gått ihop för att försöka lösa sina rekryteringsproblem och annonserade efter någon som ville kombinera anställningarna som undersköterska och deltidbrandman.

Undersköterskan Wilma Quisth såg fram emot kombinationen och flyttade från Nässjö till Gränna, där hon började jobba på äldreboende samtidigt som hon fick utbildning till brandman.

Var tredje vecka hade hon beredskap i räddningstjänsten. De veckorna behövde hon jobba dagtid på äldreboendet, kvällar och helger är det

Undersköterskan Wilma Quisth, 21, har fått tjänsten som Grännas första ”blandman” – kombinationstjänst undersköterska-brandman.

Första ”brandsköterskan”
Ur Tjugofyra7 nr 40/2018

för ont om personal i äldreomsorgen för att kunna avvara en person som måste rycka ut på larm.

Schemaläggning är inte lätt i en verksamhet som har ont om både pengar och personal, men äldreboendets dåvarande chef var beredd att försöka.

Det höll i ungefär ett år. Sen upphörde försöket med brandsköterska.

– Till en början kunde de lösa schemafrågan, men efter ett tag gick det inte längre, säger Göran Melin, biträdande räddningschef i Jönköping där Gränna ingår.

Beskedet räddningstjänsten fick var att äldreboendet fått bantad budget. Tanken om att brandsköterskan skulle kunna gå som extra personal de veckor hon hade beredskap föll därmed.

Bra facit – men vem ska betala?

17 undersköterskor blev deltidbrandmän sedan de gått en gymnasieutbildning i Dalarna som gav dubbla kompetenser. Nu är utbildningen nedlagd.

■ Förväntningarna var stora när Falu frigymnasium och Räddningstjänsten Dala Mitt gjorde det möjligt för vård- och omsorgsprogrammet elever att läsa inriktningen Brand och Räddning. Kursen motsvarade den gamla preparandutbildningen.

De som klarade de fysiska proven kunde börja jobba som deltidbrandmän, utöver att de var utbildade undersköterskor. Båda yrkena är kategorier som kommuner runt om i landet desperat söker.

Under de fem år som möjligheten funnits har totalt 47 ungdomar läst Brand och Räddning. Sjutton av dem har börjat jobba som deltidbrandmän.

Av de 47 som gått utbild-

Blir undersköterska och deltidbrandman
Ur Tjugofyra7 nr 27/2015

ningen var två tredjedelar killar, en grupp som är kraftigt underrepresenterad i vården.

Men trots bra facit är det nu slut. De som tog studenten i våras var de sista som hade läst inriktningen.

Skälet är ekonomi.

– Brand och Räddning blev en stor merkostnad. Vi får en viss skolpeng för varje elev på vård- och omsorgsprogrammet. Den täcker inte alla de pengar som vi betalar de till Dala Mitt för lektionerna hos dem, säger Falu Fris rektor Maria Pettersson, som beräknar att skolan varje år hade merkostnader på runt 400 000 kronor för Brand och Räddning.

Hon är besviken på att kommunerna inte visat intresse för

Finansiär?
”Vi vill inget hellre än få igång det här igen i någon form. Problemet är ju vem som ska ta kostnaden.”

Michael Hedlund, instruktör, Dala Mitt

att stötta utbildningen.

– Det borde de. Det är ju stor brist på deltidbrandmän.

I Räddningstjänsten Dala Mitt ingår kommunerna Borlänge, Falun, Gagnef, Ludvika och Säter.

Mats Nilsson (s) är förbunds-
direktionens ordförande, tillika kommunstyrelseordförande i Säter.

Som Göran Melin ser det är ett av de viktigaste skälen till svårigheterna att rekrytera till deltidstationerna att de haft beredskap var tredje vecka.

– Det är väldigt tätt. Vi håller på och går över till beredskap var fjärde vecka på deltidstationerna, det tror jag kommer att göra det lättare.

Han vill fördjupa samarbetet med äldreomsorgen, men det är svårt att kombinera bemanning på äldreboendet med beredskap så som Gränna provade.

Wilma Quisth tycker för sin del att det borde kunna funka.

– Det vore ypperligt, bara det kunde lösa sig med schemana. Det behövs ju både undersköterskor och deltidbrandmän.

För egen del har hon fortsatt in i blåljusvärlden.

– Jag utbildade mig till ambulanssjukvårdare. Nu jobbar jag på ambulansen samtidigt som jag läser till ambulanssjuksköterska.

ANNIKA LINDQVIST

Han kan bara bekräfta att kommunerna har stor brist på både deltidbrandmän och undersköterskor, och säger att förbundet gärna hade haft utbildningen kvar.

– Det är oerhört viktigt att vi får upp intresset för de här yrkena. Men förbundet kan ju inte stå för kostnaderna själva. Falu Fri får ju en skolpeng av kommunerna som skickar elever till utbildningen. Då är det väl bara för friskolan att ta upp den kostnaden i skolpengen som kommunerna ska betala, tycker Mats Nilsson.

Men så enkelt har det alltså inte varit.

Rektor Maria Pettersson får fortfarande frågor från ungdomar som är intresserade av inriktningen och Michael Hedlund, instruktör vid Dala Mitt, säger:

– Vi vill inget hellre än få igång det här igen i någon form. Problemet är ju vem som ska ta kostnaden.

ANNIKA LINDQVIST

Sjukvårdsutbildning ger eff

MSB utbildade 60 ukrainska sjukvårdsinstruktörer.

Det har i sin tur lett till att närmare 13 000 ukrainare utbildats i grundläggande sjukvård.

– Med MSB-mått mätt är det en ganska liten insats – men som gör väldigt stor nytta på marken, säger projektledaren Fredrik Djurklou, som själv varit på plats i Lviv och Kiev-trakten.

■ På MSB:s enhet för fredsfrämjande insatser har årets fokus legat på Ukraina, och mer specifikt utbildningsinsatser inom sjukvård.

– I våras frågade en ukrainsk frivilligorganisation som jobbar med sjukvård om vi kunde stötta med utbildning av deras instruktörer. De var ganska kunniga men hade ingen formell utbildning eller certifiering, berättar Fredrik Djurklou.

Vid den här tidpunkten var frivilligorganisationen ganska liten. MSB satte ihop ett utbildningspaket och i maj begav sig ett team, bestående av sjukvårdsinstruktörer från MSB:s resursbas, till Lviv i västra Ukraina för en första instruktörsutbildning med organisationen.

– Den gången märkte vi inte mycket av kriget, som då var koncentrerat till östra Ukraina, berättar Fredrik.

I juni besökte även några representanter för frivilligorganisationen Sverige för att delta i en instruktörsutbildning inom sjukvård som MSB höll i ett annat sammanhang.

Fredrik Djurklou beskriver ukrainarna som otroligt hän- givna och angelägna att lära sig.

– De ställer jättemånga frågor och vill översätta allt till sin ukrainska kontext – ”det här händer ute på fältet, de här frågorna får vi”. De jobbar extremt hårt dygnet runt, utan betalt. Helt enkelt väldigt imponerande och inspirerande personer.

Under sommaren började de ukrainska instruktörerna åka runt i det krigshärjade landet för att utbilda frivilliga, både militära och civila, i grundläggande akutsjukvård enligt det koncept som MSB lärt ut. De delar också ut första hjälpen-utrustning till alla som går utbildningen.

Sedan krigsutbrottet har or-

ganisationen utbildat närmare 13 000 personer och jobbet pågår kontinuerligt.

– Vi är väldigt stolta. Vi ska inte ta åt oss äran, det är ukrainarna som utbildat 13 000 personer, men utbildningarna som vi hjälpt dem med, och certifieringarna de fått genom MSB:s insatser, har varit en väldigt bidragande orsak till att de fått en stark legitimitet och kunnat göra det här. Det tycker jag är häftigt, säger Fredrik Djurklou.

– De får många förfrågningar från ukrainska militären, polisen, räddningstjänster och andra frivilligorganisationer om att komma och utbilda. Efterfrågan är stor utifrån att de nått den här professionella nivån.

I somras fick MSB medel från justitiedepartementet för att göra insatser i Ukraina. Då bestämde sig Fredrik Djurklou för att sätta ihop en fortsättning. Ett lite större team åkte ner till Kiev-trakten i månads-skiftet september-oktober för att hålla utbildningar, där de både lyft de befintliga instruktörerna ytterligare kunskapsmässigt och också utbildat fler instruktörer.

Senare under hösten åkte även ett team till Lviv-området för att hålla i fortsatta utbildningar.

Om kriget kändes avlägset vid första besöket, var det annorlunda de två senaste gångerna.

– Vid andra insatsen åkte vi runt i områden som varit ockuperade av ryssarna. Det var oändliga rader av sprängda och utbrända byggnader och stridsvagnar, man såg spåren av kriget på ett helt annat sätt.

Precis när den insatsen avslutats tog dessutom kriget en ny vändning när ryssarna började bomba västra Ukraina igen. Städer som teamet jobbat i – och vissa skulle tillbaka till i den tredje insatsen – bombades.

– Insatsen har hela tiden tagit höjd för att det skulle bli oroligt igen även där, så säkerhetsmässigt har det inte gjort någon större skillnad. Men såklart känns det obehagligt och framförallt tror jag det är jobbigt för alla närstående till dem som åker dit, säger Fredrik Djurklou.

När det här numret går i tryck deltar de ledande personerna i den ukrainska frivilligorganisationen i ett seminari-

Vid tre tillfällen har MSB utbildat sjukvårdsinstruktörer på plats i Ukraina. I svart tröja ses brandmannen och

um på MSB för att dela med sig av sina erfarenheter av sjukvård under krig.

– Hur kunde Ukraina ha förberett sig bättre och vad kan Sverige lära sig av detta? Det är väldigt viktigt för oss att ta vara på erfarenheterna.

MARIA HANSEN

FAKTA

Insatserna

Vad sjukvårdsinsatserna lett till:

■ Ca 60 utbildade instruktörer, certifierade inom TCCC, Tactical Combat Casualty Care samt TECC, Tactical Emergency Casualty Care.

■ Närmare 13 000 personer utbildade i grundläggande sjukvård.

■ Donerad utrustning för två utbildningscenter, bland annat simulatorer och förbrukningsmateriel för sjukvårdsövningar.

■ En brandbil och sex ambulanser med utrustning, donerade av räddningstjänst och regioner, har förmedlats till slutanvändare i Ukraina.

Brandman: "Tårarna

I samband med den andra sjukvårdsinsatsen donerades en brandbil till räddningstjänsten i Korostyshiv utanför Kiev.

Pierre Sannemo från Södertörns brandförsvärsförbund berättar om ett känslösamt möte.

■ När han överlämnade brandbilen stod räddningstjänstpersonalen uppställd utanför stationen, borgmästaren var där, kvinnor i folkdräkter sjöng ukrainska sånger och lokalmedia rapporterade.

– Vi mötes av en enorm värme och kärlek. Efteråt bjöds vi på lunch med brandcheferna där vi skålade över stupade soldater, brandmän och familjemedlemmar. När en brandman gråtande berättade om deras upplevelser i bland annat staden Bucha började tårarna rinna okontrollerat även på mig.

Pierre är specialistsjuksköterska och var med till Ukraina som sjukvårdsinstruktör. Till vardags jobbar han som brandman i Haninge. Förbundet donerade ett antal brandbilar inom ramen för ERCC – som man inte vet exakt var i Ukraina de hamnat. Men just den här bilen, en Scania från 90-talet, skulle levereras specifikt till räddningstjänsten i Korostyshiv.

Anledningen var att Pierre Sannemo i somras träffade representanter från den ukrainska frivilligorganisationen via en av MSB:s utbildningar, och kom dem väldigt nära.

– Jag visste att organisationen samarbetar med den lokala brandstationen och bad dem fråga vad de behövde. Då fick jag en lista på tolv rökdykarhuvor, tolv handskar och lite annat blygsamt.

ekt i kriget

specialistsjuksköterskan Pierre Sannemo.

FOTO: MSB

rann okontrollerat”

När verkstadschefen på Södertörn hörde detta frågade han om ukrainarna även ville ha en gammal brandbil. Pierre planerade att åka ner med bilen själv men blev i samma veva antagen som sjukvårdsinstruktör till MSB:s insats.

– Jag svarade ja till insatsen – men sa att jag var tvungen att ta med en brandbil...

När brandbilen levererades var den dessutom fullastad med kompletta larmställ, fläktar, sågar och annan utrustning.

I slutet av november återvände Pierre Sannemo till Ukraina inom ramen för projektet och passade samtidigt på att leverera en ambulans som ska köra skadade från fronten till sjukhus.

Brandbilen vid sitt nya hem, stationen i Korostyshiv.

FOTO: MSB

Tre gånger har Räddningstjänsten Storgöteborg levererat brandbilar med utrustning till EU:s biståndshubb i Polen, både på eget initiativ och i samarbete med andra räddningstjänster. Här ska en av bilarna precis lämnas över. Från vänster: Johannes Hofdell, Roger Samuelsson, Joel Fridlitzius och Mikael Jakobsson.

FOTO: RSG

Skänkta stövlar får betydelse

Räddningstjänster över hela Sverige har samlat in utrustning till Ukraina. Det handlar i många fall om småskaliga donationer som genom samordning blir en del av något stort.

– De där stövlarna som letades fram får betydelse, säger Roger Gustafsson på MSB.

■ Brandbilar, underställ, stövlar, verktyg och belysningsarmaturer med el-aggregat. Det är en del av det som räddningstjänsterna hittat när de inventerat sina förråd i jakt på överskottsmateriel att skicka till Ukraina.

– I Räddningstjänst Sverige finns ett stort mått av solidaritet och en vilja att hjälpa kollegorna i Ukraina som just nu sliter med sitt livs svåraste uppgift, säger Roger Gustafsson.

Som en av insatshanterings funktionsledare var han den som drog igång det samlade stödet från räddningstjänsterna.

Det började i mars, inte långt efter att kriget brutit ut, när Räddningstjänsten Storgöteborg (RSG) ville donera en brandbil och ett släp med hjälmar, släckutrustning och skyddskläder. Utrustningen hade de samlat in tillsammans med räddningstjänsterna inom RäddsamVG. Två styrkeledare och två brandmän skulle själva köra ner det till den ukrainska gränsen.

MSB hjälpte till att organisera transporten och med kontaktvägar till EU:s biståndshubb i Polen. Därifrån skickades utrustningen vidare till Ukraina, där den fördelades.

På så vis blev bilen från RSG

den första brandbilen som skickades genom ERCC, EU:s center för samordning av katastrofberedskap.

Även andra räddningstjänster hörde under våren av sig till MSB för att få hjälp med att donera materiel.

– Vi insåg att vi inte kunde hålla på och jobba med en i taget. Samtidigt har MSB ett särskilt ansvar på räddningstjänstområdet – vi bestämde oss för att undersöka om det fanns ett intresse av att göra något samordnat, berättar Roger Gustafsson.

De gjorde ett utskick till samtliga räddningstjänster via räddningstjänstrådet och fick positivt svar. Storgöteborg, Storstockholm och Medelpad erbjöd sig att fungera som noder genom att ta på sig en mer regional samordning.

I början av sommaren påbörjades arbetet med att leta rätt på utrustningen, samla ihop allt och göra listor så ukrainska myndigheter kunde bedöma vad som bäst behövdes.

– Det har varit både stora och mindre bidrag men tillsammans som en enhet blev det ett jättestort bidrag. Vi har kunnat samla ihop grejerna med hjälp av noderna och transportera ner det, in i EU-systemet. På så vis har donationerna kommit in i Ukraina på ett jämförelsevis kontrollerat sätt.

Stora delar av leveranserna gick i höstas och man håller fortfarande på att samla ihop lite saker som är kvar. Sammanlagt handlar det om åtminstone sex fullastade brandbilar och fler än tio lastbilar med utrustning.

Roger Gustafsson betonar att MSB inte hade haft kraft att

genomföra den regionala samordningen själva.

– Både lokalt och regionalt har räddningstjänsterna gjort ett väldigt fint jobb. Samtidigt hade de kanske inte kunnat göra det utan MSB heller, eftersom vi har länkarna in i den samlade EU-insatsen. Samarbetet är nyckeln.

Han tillägger att värdet för donationerna ofta är nästintill noll på hemmaplan eftersom det handlar om överskott och gammalt materiel, men att värdet är väldigt stort i Ukraina. Det är utrustning som inte är lätt att få tag på.

När donationerna sker via EU är det sällan man får ett kvitto tillbaka från den som satt på sig stövlarna.

– Så småningom hoppas vi få lite mer återkoppling på var grejerna har hamnat i Ukraina men det är alltid svårt i den här typen av situationer. Fokus därnere är ju inte att dokumentera, utan att rädda liv.

MARIA HANSEN

FAKTA

Donationerna

■ Totalt har Sverige, via MSB, skickat över 900 ton materiel inom det civila området, både räddningstjänstmateriel och annat såsom läkemedel, medicinteknisk utrustning, utrustning till reparation av elnät, IT-utrustning, sovsäckar och ambulanser. Arbetet pågår fortfarande.

■ Räddningstjänsternas gemensamma insamling har lett till minst sex donerade brandbilar och tio lastbilar med utrustning.

■ Flera räddningstjänster har även gjort donationer själva eller tillsammans med privata initiativ.

Fler ska lockas laga svensk

■ ”Handlar vi inte svenska varor nu finns varorna heller inte vid en kris”

Få svenska livsmedel fungerar som kriskost.

Länsstyrelsen i Värmland har därför inventerat produkter och tagit fram en receptsamling.

Vad sägs om rotfruktspytt med ölkorv, stekt ägg och rödbetor, följt av en bovete-dessert med sylt och kardedummaskorpa?

■ När Kils kommun skulle beredskapsplanera visade det sig vara svårt att hitta svensk kriskost. Många livsmedel som rekommenderas av bland andra MSB och Livsmedelsverket att ha hemma vid en kris, exempelvis ris, nudlar, couscous, konserverade tomater, bönor, tonfisk, nötter och choklad, är importvaror.

I brist på svenska alternativ tvingades kommunen ha tonfisk och ris på krismenyn, vilket inte är idealiskt ur ett sårbarhetsperspektiv om handelskedjorna bryts.

Insikten om hur få livsmedel som produceras i Sverige, och som dessutom fungerar som kriskost, blev startskottet på ett samarbetsprojekt under ledning av Länsstyrelsen i Värmland.

– Det är viktigt att inte vara beroende av import. Det behöver inte vara ett krig som stänger gränserna, det räcker med att titta på pandemin, säger projektledaren Louise Rapplihn, till vardags handläggare inom risk och säkerhet vid länsstyrelsen.

I projektet kopplades målen för den nationella livsmedelsstrategin ihop med totalförsvarets behov. Syftet var att ta fram kriskost där råvaran är svensk och förädlingen sker i Sverige. Helst skulle kriskosten vara producerad i Värmland eller angränsande län. För att klassas som kriskost måste varorna också kunna lagras utan kyla i minst tre månader.

Louise Rapplihn säger att det varit ett jättearbete att ta reda på vilka av de produkter som finns på marknaden i dag som passar in på projektets beskrivning av kriskost.

– Märkningen är dålig ur den här synvinkeln. Det är svårt att veta vad man håller i handen. Det är inte lätt att se var råvarorna kommer ifrån och var tillverkningen och förpackning sker. Det har visat sig att det finns svenska råvaror som förpackas utomlands. Om gränserna stänger kanske vi inte får in dem i landet igen.

Louise Rapplihn

– Sedan finns det vissa produkter där märkningen antyder att de inte är svenska, trots att basen och produktionen är svensk. Istället har de valt att märka med ”produceras i EU” för att nå en större marknad.

Lufttorkad skinka, småskaliga konserver, pasta, sylt och rotfrukter är några produkter som fick godkänt.

Med den inventerade listan som utgångspunkt tog tre värmländska kokar fram 15 recept som ska kunna användas av både enskilda hushåll och offentliga storkök. Under krisberedskapsveckan i höstas lanserades sedan receptsamlingen ”Mat härifrån – Recept för vardag och krisberedskap”.

Risotto på havreris; Bullens korv med bakade korvbröd; skogssvampsoppa med knäckebröd; makrillpanna; vita bönbiffar i tortillabröd med vitkålssallad och grönkål är några av rätterna som hittas i samlingen, som går att ladda ner på Länsstyrelsen i Värmlands webbplats.

Projektet ska ses som ett test och ett första steg i en förändringsprocess. Finns det en marknadspotential för svensk och närproducerad kriskost? Är det här ett sätt att stärka krisberedskapen för kommuner och enskilda? Kan kriskost rent av bli ett nytt varusegment?

Projektgruppen menar att svaret är ja på alla frågor.

– Svensk mat är generellt sett dyrare, den blir utkonkurrerad av billiga alternativ. Till privatpersoner brukar jag sä-

Under krisberedskapsveckan bjöds förbipasserande på svensk kriskost på Stora Torget i Karlstad. Recepten dag och krisberedskap”.

Landshövding Georg Andrén och MSB:s generaldirektör Charlotte Petri Gornitzka invigde Krisberedskapsveckan och var samtidigt med och serverade krismaten.

FOTO: ANDERS HEYLE

ga att i butiken kostar en plastkasse sju kronor. Ta med en egen kasse så har du råd att köpa spaghetti från Sverige. Handlar vi inte svenska varor nu, kan inte produktionen hållas uppe och då finns varorna heller inte

vid en kris, säger Louise Rapplihn.

Hon upplever att det är hos den enskilda konsumenten som den största förändringen har skett i kölvattnet av pan-

demin och kriget i Ukraina.

– Däremot sitter kommunerna fortfarande kvar i sina planeringscirklar. De kan inte aktivt göra snabba förändringar eftersom lagstiftningen kring den kommunala upphandling-

kriskost

var hämtade ur den nya receptsamlingen ”Mat härifrån – Recept för var-

FOTO: ANDERS HEYLE

en ställer till det. Men vi har ett antal kommuner i Värmland med väldigt långt gångna planer. De kommer ta ett aktivt val att välja bort vissa importerade produkter till förmån för mat härifrån.

Louise Rapplihn betonar att även importerade godsaker som nötter, choklad och olivolja är guld värda i en kris.

– Det är sådant man inte får

tag på om gränserna stängs och som man därför också bör ha i sin krislåda.

I projektet har Länsstyrelsen i Värmland samarbetat med Kils kommun, Kristinehamns kommun, Karlstads kommun, Räddningstjänsten Karlstadsregionen, Livsmedelsverket och Nifa – branschföreningen för värmländska matföretag.

MARIA HANSEN

FAKTA

Kriskost

- Enligt projektets definition är kriskost livsmedel som kan lagras utan kyla i minst tre månader. Råvaran ska vara svensk och förädlingske i Sverige. Kriskosten ska vara producerad så nära som möjligt.
- Alla recept i samlingen ska kunna serveras till vardags eftersom varorna i skafferiet behöver omsättas.
- Man har utgått från en krissituation där el, vatten, transporter och elektroniska kommunikationer minskat till hälften.
- En snabb tillagningsprocess är en fördel om el eller bränsle är en bristvara. Snabb tillagning får man med skurna småbitar i en pytt, wok eller soppa. Vissa recept kan tillagas utomhus över öppen eld, på grill eller stekhäll. Stormkök, gasolspis och kokvagn är andra alternativ till elspisen.
- Att välja matvaror som kräver liten vattenmängd för tillagning eller kan ätas utan tillagning är andra rekommendationer.

Potatis- och löksoppa

Gör så här:

Koka potatis och palsternacka, mixa och koka upp igen tillsammans med havrebaserat alternativ till matlagningsgrädde. Späd med mer vätska vid behov.

Strimla vitkål och morot, tärna lök och vitlök. Fräs detta tillsammans med timjan. Toppas sedan på soppan.

Soppan kan även göras med tärnade grönsaker utan att mixas. Servera med knäckebröd.

FOTO: ELISABET RABE

4 port	100 port	Ingredienser
240 g	6 kg	Potatis – närproducerad
240 g	6 kg	Palsternacka – närproducerad
6–8 dl	15 l	Vatten
1,5 dl	4 l	Havrebaserat alternativ till matlagningsgrädde 10 % – från Sverige
80 g	2 kg	Morot – närproducerad
80 g	2 kg	Vitkål – närproducerad
10 g	250 g	Gul lök – närproducerad
5 g	125 g	Vitlök – närproducerad
Smaka av med		Salt, peppar, vitlökspulver, timjan
		Knäckebröd – närproducerat

Kockens tankar

”Krämig och god soppa som också känns extra matig med grönsakstoppingen.”

Ansvarig kock på Karlstads kommun

Beredskapshandbok för offentliga måltider

Beredskapen för offentliga måltider behöver stärkas. Därför har Livsmedelsverket tagit fram en handbok som underlättar i arbetet.

■ Varje dag serveras cirka tre miljoner måltider inom skola, vård och omsorg. De måltiderna måste fungera även vid kris, och ansvaret för det ligger på dem som har ansvar för verksamheten i vardagen, det vill säga kommuner och regioner.

Livsmedelsverkets kommunundersökning från 2021 visar att fyra av tio kommuner saknar en beredskapsplan för offentliga måltider.

Beredskapshandboken för offentliga måltider, som finansierats av MSB, riktar sig primärt till chefer för måltidsorganisationerna i kommuner och regioner, och ska ge såväl kunskap som kon-

kret stöd i beredskapsarbetet. Boken kan även läsas av beredskapssamordnare eller motsvarande, i syfte att få en kunskap om måltidernas beroenden och komplexitet.

– Måltidskedjan är beroende av fungerande transporter, dricksvatten och strömförsörjning, för att nämna några exempel. Därför behöver måltiderna ingå i kommunens och regionens övriga beredskapsplanering, i samverkan med både egen organisation och över kommun- och regiongränser. Varje organisation måste göra sitt eget jobb. Det kräver både resurser och ibland beslut och politisk styrning, säger Lena Björck på Livsmedelsverket, projektledare för handboken.

Beredskapshandboken finns att ladda ner på Livsmedelsverkets webbplats.

NYA BÖCKER

Monstersamhället – från förnekelse till framtid

■ Zombieöverlevnadsexperten Herman Geijers senaste bok handlar om klimat och framtid och hur vi kan möta de utmaningar som vi på många sätt står inför.

Hur ska vi kunna leva i den nya värld som väntar oss? Hur påverkas vi av att veta att vi bara genom att leva våra vardagliga liv förstör livsvillkoren för människor på andra platser i världen och för kommande generationer?

Hur ska vi överhuvudtaget förhålla oss till det samhälle vi byggt upp?

I boken liknar Herman Geijer vårt moderna samhälle med relationen mellan Victor Frankenstein och hans monster i Mary Shelleys klassiska roman Frankenstein eller den moderne Prometheus.

Relationen mellan monster och skapare säger något om vår tid och situationen för människan i de rika delarna av världen. Vi skapar något som har potential att förgöra oss.

Författare: Herman Geijer
Förlag: Ordfront
Ca pris: 210kr

Intervju med författaren finns på sista sidan. Se även där hur du kan vinna boken.

Krishantering i arbetslivet

■ Tredje upplagan av boken som reviderats och uppdaterats med nya rön.

Boken vänder sig till alla som i yrkeslivet kan möta personer som varit med om traumatiserande upplevelser. Kunskaper ges också till drabbade, anhöriga och kollegor.

”En ambitiös sammanställning av både vetenskaplig forskning och författarnas rika erfarenhet av praktiskt arbete med kriser i organisationer, och torde vara till stor hjälp för organisationer att förbättra sin krishantering”, skriver Filip Arnberg, Uppsala universitet, i förordet.

Författare: Magnus Brolin, Per Calleberg, Mikael Westrell
Förlag: Studentlitteratur
Ca pris: 365 kr

KUMLA · En bomb på 250 kilo ska kunna smälla fem meter från ett skyddsrum utan att personerna i det tar skada, och radioaktiv strålning stängas ute.

För att se att kraven efterlevs slutbesiktas MSB:s expert Lars Gråbergs alla nybyggda skyddsrum. Tjugofyra7 följde med honom en dag på jobbet.

Här är skyddet under kontroll

■ Den en och en halv timme långa bilfärden mellan kontoret i Karlstad och dagens arbetsplats, ett vård- och omsorgsboende i Kumla, är ingenting, tycker Lars Gråbergs. Ett par veckor tidigare var han i Kiruna för att slutbesikta 16 skyddsrum och snart går turen till Skåne.

Till vardags har han ansvar för utveckling av skyddsrum men inte sällan måste det arbetet läggas åt sidan. Som kvalificerad skyddsrumssakkunnig är Lars Gråbergs nämligen den enda på MSB som är behörig att göra slutbesiktningar av skyddsrum – vilket faller under myndighetens uppdrag. De senaste två åren har han besiktat närmare hundra stycken, och ytterligare bortemot 300 skyddsrum är under produktion.

– Byggprojekten kommer inte vidare förrän slutbesiktningen är klar. Därför måste slutbesiktningarna prioriteras, säger han.

Hundratals nya skyddsrum betyder däremot inte att det tillkommer nya skyddsrumslatser. De senaste 20 åren har nyproduktionen i Sverige enbart bestått av så kallade ersättande skyddsrum, där fastighetsägaren står för kostnaden. När ett befintligt skyddsrum rivs, måste det helt enkelt ersättas.

Vårdboendet Kungsgården i Kumla är ett typexempel. Där håller byggnaderna från 60-talet på att rivas för att ge plats åt nya, ändamålsenliga lokaler. Det innebär att även de två gamla skyddsrummen som finns på boendet måste bort.

Lars Gråbergs konstaterar att det många gånger är dyrare att renovera än att bygga nytt när exempelvis gamla skolor behöver moder-

niseras, industrifastigheter göras om till bostäder eller som här, där lokalerna helt enkelt är för dåliga och trånga.

– Om det är krångligt att bygga runt det gamla skyddsrummet kan kommunens totalekonomi bli bättre genom att riva och bygga ersättningsskyddsrum.

I Kumla är ett av de två ersättningsskyddsrummen nästan klart. Det är byggt ovan jord, i anslutning till själva vårdboendet. Vid krig kan 120 personer vistas här, i fredstid ska utrymmet användas som förråd av sjukvårdsmateriel.

Vid slutbesiktningen möter Stefan Rahmström upp, kvalificerad skyddsrumssakkunnig på företaget Adabacum, anlitad av byggherren. Han är den som sett till att skyddsrummet projekterats och producerats enligt MSB:s kvalitetssystem.

Lars Gråbergs ska nu kontrollera att bygget uppfyller kraven. Till sin hjälp har han kollegan Peter Carman och en checklista på 13 sidor.

– I besiktningen tittar vi på allt som har med funktionen att göra, det är ganska djupgående: från att kolla på konstruktionshandlingarna till att mäta betongens täcksikt, berättar Lars.

Betongen innanför armeringsjärnen ska inte vara för tjock, för då kan betongen lossna och kastas in mot skyddsrummet vid en explosion. Den optimala tjockleken är 4,9 centimeter. Fel tjocklek på täcksiktet är en av de krångligaste sakerna att åtgärda i efterhand. Då måste man exempelvis gjuta en ny vägg innanför betongen.

Som kvalificerad skyddsrumssakkunnig på MSB är Lars Gråbergs den enda som

Prioritet
"Byggprojekten kommer inte vidare förrän slutbesiktningen är klar."

Lars Gråbergs, MSB

– Jag har varit med om att tjockleken varit fel, men oftast brukar det bara vara småsaker som behöver justeras, säger Lars Gråbergs.

Från att ha varit ganska osynlig utåt har skyddsrumsverksamheten hamnat i fokus sedan Ryssland invaderade Ukraina. Under våren blev MSB:s skyddsrumsexperten fullkomligt nerringda av oroliga fastighetsägare, privatpersoner och medier. Lars Gråbergs berättar hur de kunde rensa inkorgen och ändå ha tusen mejl morgonen efter. Nu har läget stabiliserat sig men de märker att intresset fortfarande är stort.

– Förr var man pesten som kom – nu säger folk "välkomna", skojar Peter Carman.

får göra slutbesiktningar av skyddsrum. Till sin hjälp har han skyddsrumssakkunniga kollegan Peter Carman (i dörröppningen).

FOTO: MARIA HANSEN

Dörren väger nästan ett ton.

Vatten- och toalettkärl står staplade.

Modernt kolfilter.

Ökat intresse
"Förr var man pesten som kom – nu säger folk 'välkomna'."
Peter Carman, MSB

Lars Gråbergs mäter
betongens täcksikt.

FOTO: MARIA HANSEN

Tillsammans börjar han och Lars att besikta dörrarna. De väger nästan ett ton styck och måste belasta båda gångjärnen lika mycket. Vidare kollar de så listerna är oskadda och sitter korrekt, på hur dörren sitter i karmen, att det finns rostskydd och så vidare.

På utsidan dörren hänger splitterskyddsplåtar. Plåtarna, precis som alla andra komponenter som monterats i skyddsrummet, måste vara certifierade av MSB.

Skyddsrummet är indelat i tre sektioner. Det hade lika gärna kunnat vara ett enda stort utrymme men då hade det krävts mer jobb för att få taket att hålla.

Lars Gråbergs noterar att vattenrören i taket inte är infästa på det sätt som är brukligt. Han förklarar att MSB har funktionskrav att

förhålla sig till, snarare än detaljstyrning.

– För att underlätta har vi tagit fram hjälpmedel och rekommendationer. Det finns möjlighet att göra på annat sätt men då måste man bevisa att det är minst lika bra. I det här fallet behöver de räkna lite mer på det.

Luften i skyddsrummet kommer in till två ventilationsaggregat genom luftintag försedda med stötvägsventiler. Ventilerna stängs automatiskt vid en kraftig tryckstöt. Om regeringen ger order om iordningställande av skyddsrum måste aggregatens slangar kopplas in i ett kolfilter för att luften ska kunna renas från gas eller andra risker. Filtret får inte anslutas tidigare eftersom det är en förbrukningsvara.

Det blir inga anmärkningar på ventilationsaggregaten och de sakkunniga går vidare till att kolla så eluttagen funkar, att jordfelsbrytare

Funktionskrav
”Det finns möjlighet att göra på annat sätt men då måste man bevisa att det är minst lika bra.”

Lars Gråbergs, MSB

finns och belysningen går att tända och släcka manuellt.

Några större brister hittas inte. Ett stängningsbeslag behöver justeras på en dörr, skyltar sätts upp. På vissa håll är täckskikten aningen för tjocka men ändå inom ramen för vad som är tillåtet.

Tillbaka på kontoret kommer Lars Gråbergs skriva ett protokoll och skicka det till Stefan Rahmström. Vid allvarliga brister hade han och Peter åkt tillbaka för ytterligare en kontroll, i det här fallet räcker det att Stefan kontrollerar och rapporterar vidare till MSB.

När det andra ersättande skyddsrummet står klart nästa år blir det en ny tur till Kumla. Innan dess väntar bland annat slutbesiktningar i Lund, Kalmar och Karlstad för MSB:s skyddsrumsexperten.

MARIA HANSEN

Lars Gråbergs tillsammans med platschefen Roman Demczur, som är med under den drygt två timmar långa besiktningen.

Peter Carman diskuterar ventilationsaggregat med bland andra Stefan Rahmström (också i gul jacka).

Nya skyddsrumspplatser föreslås

Upp till 25 000 nya skyddsrumspplatser under en fem-årsperiod.

Det föreslås i utredningen ”Stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap”, som lämnades till regeringen 7 november.

– Finns bara tid att förbereda sig så kommer vi att klara det, spår MSB:s Lars Gråbergs.

■ På grund av omvärldsläge och prioriteringar har det inte förekommit någon ren nyproduktion av skyddsrum i Sverige, där staten betalar, sedan början av 2000-talet.

Trots det är Sverige ett av de skyddsrumstättaste länderna i världen med cirka 64 000 skyddsrum som har plats för sju miljoner människor. Skyddsrummen ligger dock inte alltid på rätt ställen utifrån dagens behov. Grundprincipen är att det ska finnas skyddsrum där bebyggelsen är tät och instängd.

– Utgår man från de kriterierna så saknas det skyddsrum i nybyggda områden i städer. Jag brukar ta Hammarby sjöstad som exempel. Det ska bo runt 30 000 personer där men det finns inga skyddsrum, säger Lars Gråbergs.

■ 25 000 nya skyddsrumspplatser – hur många skyddsrum handlar det om?

Staten bör avsätta pengar för att bygga 2 500 till 5 000 nya skyddsrumspplatser per år under fem års tid. Det föreslås i utredningen ”Stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap”.

FOTO: MARIA HANSEN

– Ska man optimera storlek kontra utrustning bör de bygga för maximalt 120 personer. Då hamnar vi på drygt 200 skyddsrum.

■ Känns det rimligt på fem år?

– Det beror på hur man bygger upp systemet. Är det MSB som ska organisera och projektleda – ja, då är det ju svårt eftersom vi inte har de resurserna i dag. Men detta är kan-

ske inget som kommer över en natt, utan vi hinner bygga upp en organisation för det. Entreprenadsidan klarar av att bygga skyddsrum i dag så det bör inte vara några problem egentligen.

Finns bara tid att förbereda sig så kommer vi att klara det.

MARIA HANSEN

Enkla instruktioner ska hjälpa fastighetsägare

Vid höjd beredskap har fastighetsägaren två dygn på sig att ställa i ordning ett skyddsrum.

För att processen ska kännas tryggare håller MSB på att ta fram instruktioner i ”Ikea-stil”.

■ Hur ser en stötvägsventil eller en övertrycksventil ut? Tja, det kan nog inte alla fastighetsägare svara på.

Därför håller MSB på att ta fram ett antal iordningställande-principer som förklarar hur man ställer i ordning ett skyddsrum rent praktiskt. Instruktionerna visar på ett enkelt sätt, med många bilder, hur olika komponenter och

funktioner monteras och ställs i ordning för drift. Det kan exempelvis vara hur en tröskel eller gummipackningarna på dörrarna monteras.

– Man ska känna sig trygg med hur det går till. Tanken är att instruktionerna ska kunna skrivas ut från MSB:s webb och förvaras i skyddsrumsförrådet.

Behovet av mer information har växt fram och sattes på sin spets i och med Rysslands invasion av Ukraina. MSB:s skyddsrumskarta blev överbelastad när folk ville in och titta efter närmaste skyddsrum. Det har resulterat i att kartan byggts om och nu är mer robust.

Sedan dess har MSB också

tagit fram en broschyr som gått ut till fastighetsägarna under det senaste halvåret, som hjälp till den som har ansvar för ett skyddsrum. Den förklarar hur skyddsrummet fungerar, hur det ska underhållas och vilka krav som finns. Även broschyren finns på MSB:s webb.

– Som koppling till det har vi dessutom tagit fram en egenkontroll-checklista för att fastighetsägaren på ett enkelt sätt ska kunna checka av att skyddsrummet är i rätt skick. Den är naturligtvis inte lika omfattande som checklistan vi använder när vi gör en skyddsrumskontroll, men den ger en bra bild av skicket på skyddsrummet.

MARIA HANSEN

Inventering pågår av skyddade utrymmen

Som komplement till skyddsrummen kan det i framtiden finnas skyddade utrymmen. Just nu pågår en inventering på uppdrag av regeringen.

■ Tidigare fanns så kallade skyddade utrymmen som skulle kunna ställas i ordning vid höjd beredskap och fungera som tillfälligt skydd. Skillnaden mot ett vanligt skyddsrum är bland annat att det inte finns ventilationssystem med luftrening eller speciella dörrar och ventiler.

När det civila försvaret monterades ner, försvann även kraven på skyddade utrymmen.

Nu håller MSB på att definiera begreppet.

– Vi har pratat om att lokalerna bland annat ska stå emot splitter och ge ett skydd mot stötvågor. Alltså en robust lokal, till exempel en källare eller betongbyggnad, säger Lars Gråbergs.

Nästa steg är att skapa någon form av systemstöd för att kunna identifiera potentiella skyddade utrymmen. Detta kan göras exempelvis via fastighetsregister.

Därefter handlar det om att titta vidare på varje specifik plats, med hjälp av kommuner och landsting.

Uppdraget ska redovisas till regeringen i maj nästa år.

Med ansvar för sju län och

ÖREBRO · Landshövding i Örebro län. Civilområdeschef för Mellersta civilområdet.

Maria Larsson har två stolar på sitt kontor.

– Men man måste ha hjälp av andra i det här. Jag har tajt samarbete med mina landshövdingekollegor, säger hon.

Sverige har med civilområden fått en högre regional nivå, mellan länsstyrelser och statliga myndigheter. Syftet är att stärka det civila försvaret och motståndskraften. Vid större kriser som är länsöverskridande eller under höjd beredskap finns en gemensam ledning i civilområdet.

Mellersta civilområdet omfattar sju län och kan på så vis sägas vara den mest komplexa konstellationen.

– Tillsammans, säger Maria Larsson och betonar varje stavelse. Ingen klarar att skapa motståndskraft på egen hand. Vi är beroende av varandra.

Kanske betonas det extra eftersom landshövdingen inte kan peka med hela handen mot övriga län som mot sitt eget. Utredaren Barbro Holmberg föreslog föreskriftsrätt för ansvarig länsstyrelse i civilområdet, men det ströks av regeringen. Ansvarig länsstyrelse ska verka för länsöverskridande samordning.

– Då har man de mjuka verktygen till förfogande. Och då är det viktigt att vi alla känner till våra roller, har tillit till varandra och bygger det här tillsammans. Här har jag ovärderlig hjälp av sex andra landshövdingar.

Samtidigt ligger ansvaret för planering och samordning på landshövdingen i Örebro som civilområdeschef. Och att vid kriser eller höjd beredskap utöva ledning. Ett avsevärt större geografiskt ansvar än tidigare.

– Vi ska samordna samtliga i civilområdet ingående länsstyrelser. Det innebär inte att vi har fri dragningsrätt av all personal som jobbar med civilt försvar på länsstyrelserna, men vi kan behöva be om förstärkning när en kris-situation inträffar.

Navet för samordningen av de sju länen är ett civilområdeskansli som tillhör länsstyrelsen i Örebro, men som är fristående i sin roll med egen budget och lyder direkt under civilområdeschefen.

Richard Boman, med förlutet bland annat inom Försvarsmakten och Polisen, tillträdde i september som kanslichef. Totalt ska tolv personer bemanna kansliet. En del av personalen ska jobba med länsöverskridande kriser, andra med totalförsvarsplanering.

– Men med tolv personer på kansliet – alla behöver kunna allt. Det borde vara så att Mellersta civilområdet är fler än tolv personer, det

är stor skillnad på att vara sju eller två länsstyrelser i ett område, säger Richard Boman.

Första kvartalet 2023 hoppas man ha all personal på plats. Richard Boman har, som han säger, en ljusblå förhoppning att nästa höst kunna börja beredskapsplaneringen för civilområdet och att hela verksamheten har satt sig i slutet av 2024.

– Det är en hög ambition, tempo är viktigare än precision just nu. Vi behöver verka i hela spektrumet. Men mot bakgrund av omvärldsläget måste det vara prio ett att ta oss an höjd beredskap, få igång det som legat nere under många år. Civilområdeschefen har gjort den prioriteringen, säger Richard Boman och fortsätter:

– Parallellt med det, men med lägre prioritet, jobbar vi med de länsöverskridande kriserna. Vi tror att delar av totalförsvarsplaneringen kommer ge samverkansformer för kriserna.

Men det går inte att komma ifrån att landshövdingen som civilområdeschef fått nya risker att ta hänsyn till, som en kärnkraftsanläggning i Forsmark.

– Kansliet och civilområdeschefen måste ytterst få stöd i de specialistbitar som är specifika för området. Sen kommer en samordningsuppgift som hamnar på civilområdeschefen att fatta beslut om och att ytterst utverka ledning. Men civilområdet ska inte in och kladda i sånt som vi inte behöver göra. Kärnenergiberedskapen är en typisk sådan sak, där finns redan en väl fungerande planläggning och verksamhet, säger Richard Boman.

Civilområdeschefen kan överta räddningsledaransvaret om en händelse är länsöverskridande. Samtidigt konstaterar regeringen att behovet sannolikt minskat sedan räddningstjänsterna formerat sig i större ledningssystem.

– Vårt område har utvecklats väldigt när det gäller räddningsregioner. Bergslagens räddningsregion omfattar nästan fyra län. Det finns en massa fungerande strukturer, och de ska vi naturligtvis inte röra. Men vi kan heller inte backa undan för att det kommit en ledningsnivå till, den högre regionala ledningsnivån, och det ansvar som det innebär, säger Richard Boman.

■ **Hur planerar civilområdet för fredstida kriser?**

Maria Larsson, landshövding i Örebro län och civilområdeschef för totalt sju län.

Mjuka verktyg
"Det är viktigt att vi alla känner till våra roller, har tillit till varandra och bygger det här tillsammans."

Maria Larsson, landshövding och civilområdeschef

– Vi tittar på olika övningsspel, kommer att göra det tillsammans med i civilområdet ingående myndigheter och Försvarsmakten. Dessutom kommer vi förstås dra nytta av det som redan är gjort i länen, som risk- och sårbarhetsanalyser. Nu tittar vi på om det behövs en risk- och sårbarhetsanalys för hela civilområdet, och mycket talar nog för att det gör så.

– Vi måste hitta smarta lösningar så vi inte dubbelarbetar i framtiden, bygga större robusthet och effekt på högre regional nivå.

■ **Är det någon kris du känner är en större risk?**

– Allt som är kopplat till kärnkraftsberedskapen är något vi måste vara skickliga på. Annars får man titta i risk- och sårbarhetsanalyserna där man definierat flera risker, exempelvis vad som kommer hända med styrningen av el i vinter. Det kommer att påverka mycket.

större motståndskraft

och Richard Boman, kanslichef, håller på att bygga upp Mellersta civilområdet.

FOTO: PER LARSSON

■ **Hur förberedda är ni för större kriser?**
– Jag tycker vi är ganska väl förberedda, är ganska trygga i det system vi har just nu. Men krishanteringen ska även fungera i krig, det kommer att brinna då också. Och att få räddningstjänst att fungera under höjd beredskap är också en utmaning.

Efter att beslutet om civilområden tagits startade de sex områdena omgående ett gemensamt arbete för att enas sinsemellan. Det handlar bland annat om gemensam terminologi, struktur, organisationsform och kommunikation.

– Vi måste vara begripliga för andra myndigheter, säger Maria Larsson.

Civilområdena ska nedåt samarbeta med respektive länsstyrelser som i sin tur stöder kommunerna och som alla har sitt geogra-

Bränder i krig
”Att få räddningstjänst att fungera under höjd beredskap är också en utmaning.”

Richard Boman, kanslichef
Mellersta civilområdet

fiska områdesansvar. Uppåt sker samarbetet främst med de tio beredskapssektorerna och Försvarsmakten.

– Vi behöver information om läget, om planering och resurstillgångar. Det gäller även beredskapssektorerna, vi kommer behöva dem väldigt mycket, säger Maria Larsson.

Hon har haft en välfylld kalender i höst som både landshövding och civilområdeschef. Men när arbetet nu tagit form kliver hon av vid årsskiftet, förordnandet som landshövding går ut.

– Jag blir 67 år i januari. Då kommer det en ny civilområdeschef. Vårt länsråd Anna Olofsson är ställföreträdande chef och har varit med på hela resan. Är ingen ny landshövding på plats i januari går hon in som civilområdeschef och kan även skola in en ny.

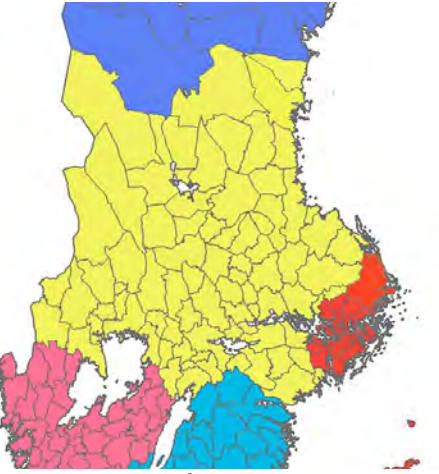
PER LARSSON

FAKTA

Civilområden

■ 1 oktober trädde regeringsbeslutet från i maj i kraft. Det innebär att Sveriges län delas in i civilområden, statliga myndigheter i beredskapssektorer.

■ De 21 länsstyrelserna har fördelats i sex civilområden där ansvarig länsstyrelse samordnar områdets arbete för att hantera länsöverskridande kriser samt inför och under höjd beredskap.

Mellersta civilområdet (gult) omfattar sju län.

Mellersta civilområdet

■ Länsstyrelsen i Örebro är ansvarig myndighet, dess landshövding civilområdeschef. Civilområdets kansli har en fristående roll och ska ha 12 anställda.

■ Sju län och länsstyrelser: Dalarna, Gävleborg, Uppsala, Södermanland, Västmanland, Örebro och Värmland. 80 medarbetare på länsstyrelserna inom samhällsskydd och beredskap och civilt försvar.

■ Civilområdet omfattar 79 kommuner och sju sjukvårdsregioner. Fyra räddningsregioner, två militärregioner och tre polisregioner ansvarar för verksamhet i området.

■ Invånare: 2 141 936.

■ Areal: 91 899 kvadratkilometer (mer än dubbelt så stort som Danmark).

Inriktning civilområden

■ Samordna planeringen mellan statliga myndigheter, mellan statliga myndigheter och Försvarsmakten.

■ Samverka med Försvarsmakten i frågor som rör totalförsvaret.

■ Stödja länsstyrelsernas planering och förberedelser inom respektive län.

■ Ta initiativ till åtgärder och hålla samman planering och förberedelser av civila aspekter av världlandsstöd.

Uppgifter civilt försvar

■ Värna civilbefolkningen.

■ Säkerställa viktiga samhällsfunktioner.

■ Upprätthålla nödvändig försörjning.

■ Bidra till det militära försvarets förmåga.

■ Upprätthålla samhällets motståndskraft och bidra till att stärka försvarsviljan.

■ Bidra till att stärka samhällets förmåga att förebygga och hantera svåra påfrestningar på samhället i fred.

■ Med tillgängliga resurser bidra till förmågan att delta i internationella fredsfrämjande och humanitära insatser.

Sektorns arbete kräver medverkan av kommunerna

Sex centrala myndigheter och länsstyrelserna är anslutna till beredskapssektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen.

Men kommunerna kommer också att involveras i sektorns arbete.

– De har ansvar för en stor del av uppgifterna. Det vore förmätet att inte ha med kommunrepresentanter, säger Henrik Larsson, enhetschef för räddningstjänst vid stora olyckor på MSB.

■ När beslut togs om att inrätta civilområden och beredskapssektorer ändrade regeringen i förordningen i syfte att reda ut ordningen på statlig nivå.

– Men det fanns också ett förslag på en ”ny lag” som skulle ersätta/komplettera lagen om extraordinära händelser (LEH) och reglera hur kommunerna skulle förhålla sig gentemot beredskapssektorerna. Förra regeringen lät förslaget vila för beslut efter valet och vi har ingen aning om nuvarande regeringen tänker gå vidare med förslaget till riksdagsbeslut, säger Henrik Larsson.

Därför finns inget som styr kommunernas relation till beredskapssektorerna. Och stora delar av det som rör räddningstjänst och befolkningsskydd är kommunala uppgifter.

– Statlig räddningstjänst är den lilla delen, övrig räddningstjänst är kommunal. Och skyddet av civilbefolkningen fungerar inte om inte kommunerna är med.

Därför har beredskapssektorn inledningsvis involverat SKR och några kommuner i arbetet, så småningom ska den kommunala representationen utökas.

Beredskapssektorn har tre nivåer. En för myndighetschef, en inriktande nivå som läg-

Viktiga

”Skyddet av civilbefolkningen fungerar inte om inte kommunerna är med.”

Henrik Larsson, enhetschef, MSB

ger riktlinjerna och en samordnande nivå som ska se till att inriktningar genomförs. Och under dem ett antal arbetsgrupper.

– Där har vi inte tänkt bygga så mycket nya strukturer utan stoppa in befintliga grupperingar. Vi tar exempelvis användning av räddningstjänstrådet. Det vi bygger upp som är helt nytt är ett befolkningskyddsråd med representanter från kommunerna, säger Henrik Larsson.

De ingår

■ I beredskapssektorn Räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen ingår MSB (ansvarig), Kustbevakningen, Polismyndigheten, Sjöfartsverket, Strålsäkerhetsmyndigheten, SMHI och länsstyrelserna. SOS Alarm har inledningsvis varit adjungerat i arbetet.

■ **När alla rustar, blir kompetensförsörjningen ett problem?**

– Det tror jag, eftersom alla rekryterar samtidigt. Man plockar folk från varandra, kanske bjuder över varandra. Då är det risk att man lakar ur kommunerna.

– Problemet blir att hitta rätt människor. Alla kommuner och myndigheter är skyldiga att ha en säkerhetsskyddschef, och de utbildningarna är väldigt smala. Alla har behov av att anställa folk med den kompetensen. Hur vi får till kom-

petensförsörjningen tror jag är flaskhalsen för att växa just nu.

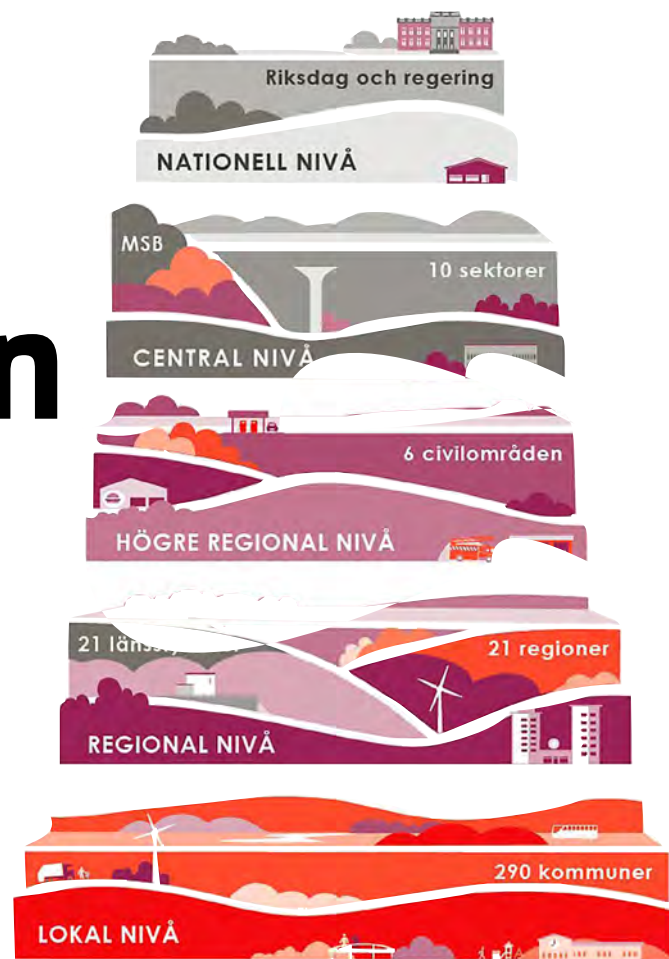
■ **Hur ska sektorn arbeta vid en kris?**

– Då ska mycket av vårt arbete redan vara gjort. Det handlar om planering, utveckling, sammanställa analyser, ta fram underlag till regeringen. Vid höjd beredskap eller krig sker det operativa arbetet också ute i landet. Då ska vi mer kunskapsstyra, inrikta, utbilda och normera. Vi kanske behöver upphandla, eftersom vi utbildar se till att alla har samma typ av utrustning. Det kan vara hantering av minor, att vi tar fram metoder för att stödja kommunal räddningstjänst vid minröjning.

■ **Vänder ni er till Försvarmakten då?**

– Snarare måste vi bygga upp egna resurser. Vi har börjat utbilda i minröjning vid skolan i Sandö och MSB måste återta den kapaciteten så vi har experter. Brandsläckning och få fram folk ur rasmassor, det kanske räddningstjänsten kan hantera på acceptabel nivå även i krig, men att ta hand om minor och oexploderad ammunition, som är en kommunal uppgift under höjd beredskap, måste vi satsa enormt på.

MSB har beställt en studie av FOI där man tittar på vad räddningstjänsten i Ukraina lärt sig av kriget. I förhållande till befolkning har Ukraina och Sve-

Översikt över det civila försvaret från nationell till lokal nivå. Beredskapssektorerna finns på den centrala nivån

ILL: MSB

rige ganska likvärdig bemaning.

– Det största problemet de har är minor, de har röjt enormt mycket. Intressant är också att de inte flyttar resurser inom landet. Det är ju tankar vi umgås med, att ta resurser från ett lugnt län och sätta in dem där det är ansträngt. Sen vet vi inte riktigt varför man arbetar så i Ukraina, om man är orolig för att det man skickar inte kommer tillbaka. Däremot styr man centralt vart inkommande hjälpflöden ska skickas.

■ **Vad prioriteras i Sveriges skydd av civilbefolkningen?**

– Varningssystem och utrymning. I den ordningen. Skyddsrummen är en lite trögare sektor, de är ju där de är. Men det är klart att det finns mycket att göra även med dem.

– Försvarmakten och länsstyrelserna har rätt att evakuera, en räddningsledare kan tömma områden om det är fara för befolkningen. Men den

stora punkten är var vi ska hitta boendeplatser till de som evakueras. I planeringen kan vi tänka oss att Mälardalen evakueras västerut längs E18. Kommunerna och länsstyrelserna längs E18 har då ansvar för uppsamlingsplatser. För MSB:s del kan man tänka sig att vi upphandlar sängar, skyltar och annat.

■ **Vilken är den stora uppgiften i sektorn just nu?**

– Att bygga organisationen, komma överens om hur samverkan ska gå till. Det finns vissa uppgifter vi vet kommer, som att årligen rapportera status i det civila försvaret, analysera respektive myndighets risk- och sårbarhetsanalys. Vi behöver ha rutiner för att utbyta skyddsvärd information, hur säkerhetsskyddsarbetet ska ske. Det försöker vi manifestera i ett grunddokument med fastställda rutiner, säger Henrik Larsson.

PER LARSSON

FAKTA

Beredskapssektorer

■ 60 statliga myndigheter har placerats i tio beredskapsområden där en myndighet har ansvar för varje sektor.

■ Sektorerna är: ekonomisk säkerhet; elektroniska kommunikationer och post; energiförsörjning; finansiella tjänster; försörjning av grunddata; hälsa, sjukvård och omsorg; livsmedelsförsörjning och dricksvatten; ordning och säkerhet; räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen; transporter.

Fridolf Eskilsson, vd på Jönköping Energi, hoppas kunna producera upp emot 20 procent av det ordinarie elbehovet i Jönköping med så kallad ö-drift.

FOTO: ANNA HÅLLAMS

Ö-drift säkrar elförsörjning

■ ”Det krävs upparbetat samarbete för att prioriteringen ska fungera”

JÖNKÖPING

Beredskapen för allvarliga elavbrott är en av de stora utmaningarna när Sveriges sårbarhet hamnat i blyxtbelysning.

I Jönköping pågår redan uppbyggnaden av så kallad ö-drift som ska säkerställa en del av kommunens behov vid ett längre strömavbrott.

■ – All planering har skett för rimliga kristider, säger Fridolf Eskilsson som är vd för kommunägda Jönköping Energi och ordförande i branschorganisationen Energiföretagen Sverige.

Han var förutseende och lyfte frågan om kommunens sårbarhet redan i samband med en tillbyggnad kring 2013.

– Det var tekniker som berättade vad vi kunde göra men det fanns inte utrymme i projektet då. Jag hade en magkänsla av att det skulle vara viktigt för samhället, och insåg att detta inte är en bolagsfråga utan en samhällsfråga och började diskutera med ansvariga politiker. Hoten då var väl främst cyberangrepp eller väderfenomen som en isstorm, det fanns inte i sinnebild att vi skulle få den

utveckling som vi fått i världen, säger Fridolf Eskilsson.

Initiativet möttes av nyfikenhet men Jönköping Energis vd tvingades lyfta frågan som en punkt år efter år tills det blev ett utredningsuppdrag som nu mynnat ut i att med ekonomiska medel från Svenska kraftnät ta steg för steg mot möjligheten att producera helt egen el vid en kris, eller ännu värre.

Kommunernas elförsörjning, och inte minst förmågan till ö-drift, är en av frågorna som lyfts i MSB:s rapport till regeringen om civil beredskap nyligen. Men hur det egentligen står till runt om i landet är svårt att få grepp om.

Fridolf Eskilsson i Jönköping säger att ”vi har mer att göra” inför långvariga bortfall från stam- och regionnät när samhällets motståndskraft utmanas på riktigt.

Ann-Sofie Fahlgren, enhetschef vid Svenska kraftnät, är försiktig och hänvisar bland annat till sekretess.

– Det är bra att frågan blir belyst, kommuner och regioner behöver ha koll på frågan. Ö-driftsförmågor finns

utspritt över landet men inte överallt. Det är viktigt att kommuner och regioner vet hur det är ställt inom deras områden så att de kan planera och agera utifrån sina förutsättningar, säger hon och konstaterar att intresset ökar från kommunerna.

Tydligast om läget är Jan-Olof Olsson som arbetar med energiförsörjning hos MSB.

– Allt för få har beredskap. Det finns ingen sammanställning, men en gissning mellan tummen och pekfingeret är att 30 av landets kommuner har förmåga till ö-drift. Väldigt mycket är sådant som finns sedan gammalt och som överlevt. Från början var allt ö-drift, men sedan kopplades det ihop, säger han och sätter därmed fingeret på en faktor som gör den lokala elförsörjningen ännu mer sårbar.

I dag sitter det nationella transmissionsnätet i varierande grad ihop med nät i andra delar av Europa – i förlängningen kan värmen i ett lokalt äldreboende i en svensk kommun alltså påverkas av utvecklingen i storpolitiken.

Jönköping Energi hoppas

kunna producera 15-20 procent av det ordinarie behovet i Jönköpings kommun med den nya ö-driften. Och det krävs en djupgående planering av hur den ska användas.

– Det kommer att uppstå konflikter. Alla vill ha el, alltid. Och det är tekniskt komplicerat. Vi är vana vid att samverka i rimlig fredstid. Det krävs ett väldigt upparbetat samarbete med VA, räddningstjänsten, länsstyrelsen, regionen och andra för att prioriteringen ska fungera.

– **Vilka ska få el?** Vilka punkter är viktiga för att avlopp och pumpstationer ska fungera? Det är inget man gör när det händer, det krävs ett brett sam-

hållsgrepp och intentionsavtal, säger Fridolf Eskilsson.

Både han och Jan-Olof Olsson menar att ansvarsfrågan kring kommunernas elberedskap är otydlig. Många aktörer är inblandade, på olika nivåer.

El-beredskapen lyfts nu i vågen av den krisinsikt som sveper över landet och klimatet är ett helt annat än när Jönköping Energis vd började att lyfta frågan för snart tio år sedan.

Var frågan landar på nationell nivå är oklart, men Fridolf Eskilssons budskap till andra kommuner är tydligt.

– Jag tror att alla bör börja arbeta med det.

JOHAN WANGSTRÖM

FAKTA

Ö-drift

■ Ö-drift innebär att lokal elproduktion kan förse ett område med el utan koppling till stamnätet (transmissionsnätet).
■ Vissa förutsättningar krävs för att upprätta ö-drift, exempelvis möjlighet till frekvens- och spänningsreglering och så kallad dödnätsstart – reservkraft för att över huvud taget

kunna starta produktionsanläggningen.

■ Svenska kraftnät är elberedskapsmyndighet, har årligt ansvar för att möjlighet till bland annat ö-drift ska utvecklas.

■ Energiförsörjning och ö-drift är en av många frågor som lyfts i MSB:s rapport om förstärkning av det civila försvaret.

Källa: Svenska kraftnät

”Det finns fortfarande de som inte vågar vara öppna”

STOCKHOLM

Motståndet var kompakt när dåvarande brandchefen Jan Wisén 2008 bestämde att Stockholms brandförsvaret skulle delta i Pride.

Numera är det etablerat att räddningstjänsten är med, såväl i Stockholm som runt om i landet.

■ – Ungar ser att räddningstjänsten kan vara en arbetsplats för alla och att det finns fler sätt att leva. På min tid fanns det liksom ingen att identifiera sig med, säger Jan Wisén.

Sommaren 2008 hade Stockholm Pride redan arrangerats i tio år.

– Polisen och Försvarsmakten hade varit med i flera år. Vi var sist ut av uniformsyrkena, säger Jan Wisén.

För honom gällde det främst arbetsmiljön. Då var det ännu högst kontroversiellt att släppa in kvinnor som brandmän. Sexuell läggning var en ickefråga.

– Av våra 800 anställda var ingen öppet homosexuell. Ingen ska tvingas till öppenhet, det är individens eget val, men utifrån mitt chefskap ville jag undanröja hindren om det var något i arbetsplatskulturen som hindrade öppenhet.

Med inspiration från London Fire Brigade bjöd Stockholms brandförsvaret paraddeltagarna på frukost på Katarina brandstation och hade tält i Pride Park. Att gå med i paraden var frivilligt då som nu, men det mildrade inte motståndet.

– Starten var... trög. Den närmaste ledningen var väldigt skeptisk och brandmän gjorde aktivt motstånd när vi beslutade att regnbågsflaggan skulle hissas på stationerna. På en del ställen tog personalen ner flaggorna, de ville absolut inte förknippas med Pride.

”Homofobi förknippar jag med hatiska uttryck, och det har jag aldrig upplevt.”

Jan Wisén

Det ville däremot Räddningsverket. Generaldirektör Göran Gunnarsson var inbjuden 2008 och beslutade då att hädanefter skulle Räddningsverket (senare MSB) delta i Pride.

År 2009 fick Jan Wisén pris som Årets kämpa på tidningen QX:s gaygala. Inom den egna organisationen var det färre hyllningar.

– Man sa ”vi är ju inkluderande, vi är som en enda stor familj. Om det skulle börja någon här som har en avvikande sexuell läggning så är det förstås ok, men det finns ju ingen!”. Då kunde jag kontra med: ”hur vet ni det?”. Jag visste ju att det fanns medarbetare som var homosexuella.

Själv märkte han i de tidiga tonåren att han drogs till killar.

– Svårt att veta exakt när jag upptäckte det. Jag hade ju relationer med tjejer också och trodde kanske att det där med killar var nåt som skulle gå över, och sen skulle jag leva normalt, så att säga. Det fanns ju inga förebilder, ingen att identifiera sig med.

När han 19 år ung började jobba som brandman var han ändå rätt klar över sin sexualitet.

– Jag har aldrig gjort något aktivt för att dölja det. Men när jag var brandman och senare befäl var det inget man pratade om. Sedan jag blev chef på 90-talet har alla känt till mitt privatliv.

Jan Wisén är sedan mer än 25 år tillsammans med en annan Jan. De gifte sig 2019. Nu är han 68 år och konsult åt ett konsultbolag och har tidigare haft chefsposter på Södra Roslagen, Stockholms/Storstockholms Brandförsvaret och MSB.

– Som chef är du på ett sätt alltid utsatt, men på ett annat sätt mer skyddad. Det är svårare för en brandman i ett skiftlag som jobbar så

tajt tillsammans, lagar mat och sover tillsammans.

Han har ägnat hela sitt yrkesliv åt räddningstjänsten.

– Jag har stor respekt för brandmännen och deras jobb, och det är en fantastisk arbetsplats. Jag har trivts bra med kamratskapet och gemenskapen, men det finns också baksidor med kårmiljön.

Homofobi är inte ett ord han skulle välja.

– Homofobi förknippar jag med hatiska uttryck, och det har jag aldrig upplevt. Grundtesen i räddningstjänsten är att man vill göra andra människor gott. Däremot är normen extremt stark. Det kan jag ha viss förståelse för. Brandmän måste kunna jobba i grupp och måste kunna lita på varandra. I det perspektivet formas lätt starka normer.

I år hade Storstockholms brandförsvaret samling med lättare lunch innan avmarsch i Prideparaden.

– Jag är glad att traditionen lever kvar.

Den högljudda kritiken har tystnat. Samtidigt är det fortfarande mycket få brandmän som går med, och av och till ifrågasätts det inom organisationerna vad deltagandet egentligen ger och hur mycket det kostar i tid och kraft.

– Men jag tycker absolut att man ska fortsätta vara med. Det finns fortfarande de som inte vågar vara öppna.

Nu är också rekrytering ett starkt argument för att synas i Pridesammanhang.

– När jag jobbade i räddningstjänsten hade vi oerhört lätt att rekrytera brandmän. Om vi skulle anställa 10-20 personer kunde vi ha 2 000 ansökningar, alla män förstås. I dag ser det inte ut så. Både Polisen och Försvarsmak-

I år gick Jan Wisén (till höger) inte med i Prideparaden, utan firade tillsammans med vänner.

FOTO: PRIVAT

ten, med liknande yrken, expanderar kraftigt och konkurrensen är hård om arbetskraften. Vi måste visa att vi behöver hela befolkningen, och vi måste visa att vi är en del av samhället.

För några år sedan reste räddningstjänster från hela landet till Stockholm för att vara med, så är det inte längre.

Nu har runt 70 svenska orter egna Pridearrangemang, och de flesta lägger kraften på att vara med på hemmaplan.

Det är bra, tycker Jan Wisén.

– På sociala medier ser jag bilder på brandbilar som rullar i parader och Prideflaggor på brandstationer runtom i landet. Det gör mig glad. Man ska inte underskatta att små barn ser det och förstår att räddningstjänsten kan vara en arbetsplats för alla.

ANNIKA LINDQVIST

”Däremot är normen extremt stark. Det kan jag ha viss förståelse för.”

Jan Wisén

Glädje och uppsluppenhet på Pride. Runt 80 medarbetare från räddningstjänsten och MSB samt en del familjemedlemmar gick tillsammans i årets Prideparad genom Stockholm. Det var den första fysiska paraden efter två år av pandemi.

FOTO: ANNIKA LINDQVIST

Lösning sidan 29

[illegible]

Skapade övningar för höjd beredskap

■ – Hade en kunskapslucka och ville lära mig

Hur slår man ihjäl fritiden?

Kanske göra ett övningsbatteri för räddningstjänst under höjd beredskap.

■ Det har Marcus Aronsson, brandman i Södra Älvsborg, gjort.

– Tyckte jag hade en kunskapslucka och ville lära mig. Och finns det inget material, då får man göra det själv, säger Marcus Aronsson.

Han har tagit fram nio olika ämnesområden med teoretiska övningar. Till varje ämne finns ett eller flera scenarier som kan användas för gemensamma skrivbordsövningar.

– Det började egentligen för några år sedan när jag läste i lagen om skydd om olyckor och kom till kapitel åtta, räddningstjänst under höjd beredskap. Tänkte att det här har vi inte övat, och det fanns inget material i vårt övningsförråd.

I våras, efter Rysslands invasion av Ukraina, mejlade Marcus andra räddningstjänster och frågade hur de förberedde sig för höjd beredskap. Svaren var ungefär att man köpt extra diesel eller provkört elverk.

Det dög inte, tyckte Marcus och jobbade vidare med att skapa ett övningsunderlag.

Ingångsvärden är hämta-

Ett halvår av lediga stunder har Marcus Aronsson ägnat åt att ta fram övningar för räddningstjänst under höjd beredskap.

FOTO: PER LARSSON

de ur publika dokument hos bland annat FOI och MSB, men utan att lägga in det på kartor. De scenarier som finns är anonymiserade för att inte handla om verkliga objekt. I stället kan respektive räddningstjänst anpassa övningsmaterialet till lokala förhållanden.

– Just nu håller jag på att skapa praktiska övningar utifrån de scenarier som finns.

Marcus Aronsson har gjort arbetet på eget bevåg, arbetsgivaren Södra Älvsborg står inte för materialet.

– Det är ett hästjobb han gjort, säger Per-Ola Malmquist på företaget Utkiken.

Utkiken är en nättjänst som erbjuder omvärldsbevakning och en kunskapsbank som de allra flesta räddningstjänster använder sig av. Och det är på utkiken.net som Aronssons material finns tillgängligt.

Några av de ämnen som tas upp i övningarna är: värdering av förmåga vid räddningstjänst under höjd beredskap; räddningstjänst vid pågående dödligt våld; påverkanskampanjer; markstrid; kärnvapenscenario för räddningstjänst. Materialet är samlat under rubriken "Utbildningsunderlag för räddningstjänst under höjd beredskap, RUHB".

PER LARSSON

Nio kommuner i förbundet Sydost

Nio kommuner i Kalmar län bildar från årsskiftet förbundet Räddningstjänsten Sydost.

– Vi tror vi kan möta framtidens ökade krav och förväntningar bättre, säger Karl-Johan Daleen, förbundsledare i förbundet.

■ När räddningstjänsterna förra året formerades i större ledningssystem flaggades för en eventuell förbundsbyggnad i Kalmar län. Men diskussionen var inte föranledd av kravet på större ledningssystem.

– Den startade flera år tidigare när vi såg att samverkansbehovet blev allt mer uppenbart. Då tillsattes en utredning. På politisk nivå har det inte fun-

nits någon tveksamhet, besluten därifrån är väldigt entydiga, säger Daleen.

De nio kommunerna är Borgholm, Emmaboda, Högsby, Kalmar, Mönsterås, Mörbylånga, Nybro, Oskarshamn och Torsås. Emmaboda/Torsås och Borgholm/Mörbylånga (Öland) var sedan tidigare förbund.

Kalmar, som tillsammans med Oskarshamn och Nybro har heltidsanställda brandmän, blir säte för organisationen. Totalt kommer Räddningstjänsten Sydost ha 560 anställda, varav 370 deltidsbrandmän.

Några personella förändringar är inte planerade. De brandstationer som finns behövs

även i framtiden, konstaterar Karl-Johan Daleen.

■ **Blir det dyrare eller billigare för kommunerna med ett räddningstjänstförbund?**

– Organisationsformen blir inte billigare, men vi tror kostnadsökningen blir lägre i framtiden. Vi kan möta framtiden på ett mer effektivt sätt.

Karl-Johan Daleen har redan tillträtt som förbundsledare för Räddningstjänsten Sydost. Rutger Ekbrand blir räddningschef i organisationen, en uppgift han i dag har på Öland.

Kalmar län har totalt tolv kommuner. Västervik, Hultsfred och Vimmerby i nordvästra delen av länet fortsätter i egen regi.

PER LARSSON

Kraftverksorternas öde ännu inte avgjort

JOKKMOKK

I juni beslutade kommunfullmäktige att avsätta pengar för att rädda deltidsskärerna i Vuollerim och Porjus.

Något beslut om handlingsprogram har dock ännu inte tagits.

■ Tjugofyra7 berättade i våras att Vattenfall drog in det ekonomiska stöd som gjort det möjligt för Jokkmokks kommun att bedriva räddningstjänstverksamhet i kraftverksorterna Vuollerim och Porjus.

Eftersom kommunen redan sparade hårt skulle deltidsskärerna ersättas av frivilliga räddningsvårn.

Men i sista stund beslutade fullmäktige i Jokkmokk att skjuta till medel för att rädda deltidsskärerna. Ett nytt förslag på handlingsprogram

togs fram, som innebar fortsatt beredskap på båda orterna, dock med något lägre bemanning än tidigare.

Ronnie Lindberg

Det nya handlingsprogrammet behandlades i fullmäktige i slutet av oktober.

Dock blev det inget beslut utan återremiss till nästa fullmäktige i mitten på december. Detta för att utreda ekonomin ytterligare kring några av förslagen om ökad bemanning.

Räddningschefen Ronnie Lindberg känner sig hoppfull.

– Det verkar finnas både en förståelse och en vilja att ha kvar bemanning, men exakt utformning återstår att se.

Fortsatt stort problem bemanna deltidsstationer

Bemanningen av stationer med deltidsbrandmän är fortsatt ett stort problem.

81 procent av landets räddningstjänster har svårighet att rekrytera eller behålla dem man rekryterat.

■ Siffrorna redovisas i MSB:s årsredovisning över kommunernas verksamhet enligt lagen om skydd mot olyckor (LSO) under 2021.

Av totalt 149 räddningstjänstorganisationer som svarade på enkäten hade 85 (57 procent) svårighet att både behålla och rekrytera deltidsbrandmän, 28 enbart svårt att rekrytera och 8 svårt att behålla anställd personal. 26 organisationer hade inga problem med att varken rekrytera eller behålla personal, 2 organisationer (Landskrona och Gällivare) saknade deltidsbrandmän.

Totalt sett fanns brandsta-

tioner med deltidsbrandmän på 608 orter i landet, på 328 (54 procent) av dem var rekryteringen ett problem.

Av de 147 organisationer som har deltidsbrandmän hade 135 genomfört åtgärder för att rekrytera. För 69 av dem hade åtgärderna minskat problemen.

Totalt sett fanns det förra året 10 932 deltidsbrandmän i landet, jämfört med 2012 (10 596) en ökning med 2,2 procent. Under samma period minskade andelen heltidsanställda brandmän något, från 5 033 till 4 947.

Det innebär att det totala antalet brandmän ökat med 250 personer, från 15 629 till 15 879. Ökningen motsvarar dock inte i den omfattning som befolkningen ökat. Används befolkningstalet som jämförelsetal har det skett en minskning med närmare 3 procent.

Termbank för informationssäkerhet

■ En webbaserad, fritt tillgänglig och sökbar nationell termbank för informations-säkerhetsområdet har lanserats av MSB.

Den riktar sig i första hand till yrkesverksamma inom området informationssäkerhet men många fler som journalister, forskare, studenter och intresserad allmänhet

kan ha nytta av innehållet.

Termbanken innehåller svenska och engelska termer, definitioner och förtydligande anmärkningar på svenska, med hänvisning till relevanta källor. Uppdateringar kommer att ske kontinuerligt.

Termbanken hittas på termbanken.informationssakerhet.se

Säkerhet på skadeplats i fokus

GÖTEBORG · Innovation och utveckling är ledord. Gapet mellan forskning och operativ räddningstjänst ska minska.

– Inriktningen är säkerhet på skadeplats, allt vi jobbar med ska peka mot det. Och vi jobbar för alla räddningstjänster, säger Christian Carlsson, utvecklingsledare på NUC.

Agnes Broholm och Christian Carlsson vid Färjenäs i centrala Göteborg. Här jobbar NUC med utveckling

■ Vi befinner oss på Färjenäs vid Älvsborgsbrons norra fäste i centrala Göteborg.

Här har Räddningstjänsten Storgöteborg visionen att för flera hundra miljoner bygga en unik utbildningsanläggning som möter framtidens behov, klarar miljökrav samtidigt som det ska kunna eldas fullskaligt inomhus med rökgasrening. Men där är vi inte än.

I dag finns här Storgöteborgs verksamhet för lärande och utveckling med ett 15-tal anställda. Samt Christian Carlsson som jobbar på heltid för Nationellt utvecklingscenter (NUC), med hela landets räddningstjänsters utveckling för ögonen, idéer från hela landet ska utvecklas.

– Centrets verksamhet ska vara till nytta för många. Kommer en räddningstjänst med en idé kan vi förhoppningsvis testa den tillsammans med dem. Det viktiga budskapet är att verksamheten bygger på att svensk räddnings-

tjänst sluter upp kring centret, säger Christian Carlsson.

Det började med en diskussion mellan Storgöteborgs förbundsdirektör Lars Klevenstam och MSB:s dåvarande generaldirektör Dan Eliasson om behovet att satsa på utvecklingsfrågor.

NUC bildades med Storgöteborg, MSB och Lindholmen Science Park i styrgruppen och verksamheten drog igång förra hösten.

– Det stora tänket är att jobba med innovation, plocka in ny kunskap och ny teknik. Men utveckling är så mycket mer än tekniska prylar. Det kan vara arbetsmetoder, att stödja utbildning och övning. Vi håller det ganska brett, säger Christian Carlsson.

Den som kommer med en idé ska kunna vara delaktig och jobba med den. Delaktighet är

Nytta

”Det viktiga budskapet är att verksamheten bygger på att svensk räddningstjänst sluter upp kring centret.”

Christian Carlsson, utvecklingsledare, NUC

viktigt. Är fler räddningstjänster inne i samma tankebanor kan de sammankopplas genom NUC, idéer utvecklas tillsammans med andra om de egna resurserna saknas.

– Då tar det heller inte lika mycket kraft från varje räddningstjänst, jämfört med om de ska driva arbetet själva. För räddningstjänsterna handlar det bara om att gå in med egen arbetstid, inga andra kostnader. Vi kan stötta med projektledning, planering, genomförande och spridning.

– Men vi ska inte bara titta inom räddningstjänst utan hämta idéer från andra organisationer som kan vara till nytta. I dag jobbar jag mycket med prehospitall innovation, där finns mycket lärdomar.

Christian Carlsson ser det rimligt att NUC driver fem-åtta projekt om året med en blandning av korta och längre projekt.

FAKTA

NUC

- Nationellt utvecklingscenter (NUC) startades i september 2021 och riktar sig till svensk räddningstjänst.
- Bakgrunden var att Räddningstjänsten Storgöteborg och MSB såg behov att jobba med utvecklingsfrågor.
- Verksamheten regleras av en styrgrupp där Storgöteborg, MSB och Lindholmens Science Park ingår. MSB ger ett årligt bidrag på 500 000 kronor till verksamheten.
- Christian Carlsson är anställd av Storgöteborg med uppgift att driva NUC och få med räddningstjänster i arbetet.
- Rapporter från NUC publiceras på www.utkiken.net, men också på MSB:s och Storgöteborgs webbsidor.

av operativ räddningstjänst i hela landet.

FOTO: PER LARSSON

– Det är lite experimentverkstad. Vi måste våga testa, vara lite nyfikna. Ett första steg är att vi provskjuter idéer och ser om vi ska gå vidare med dem. Sen tas snabba beslut, vi ska i första hand inte ha projekt som rullar över flera år.

Beslut om vad det ska satsas på regleras av styrgruppen.

– Det kan finnas möjlighet att MSB både stöttar och medverkar i projekt. MSB är viktigt både vad det gäller kompetens och ekonomi.

NUC har ett nära samarbete med Carers forskning vid Linköpings universitet, på Färjenäs kan universitetet testa nya tekniska lösningar i övningsmiljö.

– Carer vill veta vilka behov som finns. De skulle kunna bygga lösningar som ingen vill ha och är tacksamma att få veta vad som verkligen behövs. Vår testverksamhet kan bidra till

Behov
”Det finns ju fler mindre räddningstjänster än riktigt stora. De mindre delar antagligen problem.”

Agnes Broholm, utbildningsledare Storgöteborg

deras forskning, säger Agnes Broholm, utbildningsledare på Färjenäs som jobbar nära NUC.

Inledningsvis genomförde NUC ett projekt kring robotik, Storgöteborg skrev en rapport på uppdrag av MSB.

– Den ger en bra bild över olika användningsområden, nuvarande förmåga och erfarenheter från Oslo, Köpenhamn och Paris, säger Christian Carlsson.

Hos honom finns förfrågningar som diskuteras hur man ska jobba vidare med.

Det handlar bland annat om insatsmetodik vid solcellsanläggningar, huruvida teknik i smarta klockor med gps och puls kan nyttjas vid insats och vara bra ur arbetsmiljö och säkerhetstänk.

– Vi är också nyfikna på Mikael Johanssons forskning via Brandforsk där han tittar på AI som beslutsstöd för yttre befäl. När hans

forskning kommit längre och ska testas, då pratar vi om att medverka.

När man diskuterar robotik och AI, är det inte risk att mindre räddningstjänster känner att deras utvecklingsbehov är för små för att intressera NUC?

– Absolut inte. Det är de små idéerna som är viktiga att plocka upp. Vi vill ha kontakt med alla, inte bara de stora räddningstjänsterna, säger Christian Carlsson.

– Det finns ju fler mindre räddningstjänster än riktigt stora. De mindre delar antagligen problem. Utvecklingen i stort blir nog större om man möter deras behov, säger Agnes Broholm.

PER LARSSON

Fem NUC-projekt

Elunderställ lösning vid rökdykningsövning?

NUC i Göteborg testar om eluppvärmda underställ kan bli en ersättare för uppvärmda lokaler vid rökdykningsövningar.

■ – Skulle det funka, då är det något att gå vidare med och förbättra. Ur ett nationellt perspektiv är det viktigt att få fram mycket fakta, exempelvis vilken temperatur vi har under larmstället när vi övar, säger utbildningsledare Agnes Broholm.

Om testerna slå väl ut kan det innebära att en rökövning kan genomföras i princip var som helst.

– Man kanske kan öva med värmebelastning i en förskola under kvällstid, utan att göra något med lokalen. Samtidigt är det ett realistiskt objekt där vi kan hamna på larm.

Allt bygger på att elunderställets temperaturhöjning mot kroppen är relevant jämfört med Arbetsmiljöverkets krav. Föreskrifterna säger att brandmän ska göra två övningar med värmetillsats om året med riktvärdet 60-70 grader.

– Vi vill komma fram till vilken temperatur man har under larmstället och testar olika scenarier. Det är ett resultat som är intressant, även om vi skulle komma fram till att elunderställ inte är en möjlig ersättare, säger Agnes Broholm.

Fyra försöksdeltagare ska med fullt larmstall genomföra tre tester vardera på testcykel, alla i 20 minuter.

Ett test är i varm bastu med vanligt underställ under larm-

Behövs inte uppvärmda lokaler för rökdykningsövningar? NUC testar om elunderställ kan ge motsvarande värmebelastning och leva upp till Arbetsmiljöverkets krav. FOTO: RSG

Möjlighet

”Man kanske kan öva med värmebelastning i en förskola under kvällstid, utan att göra något med lokalen.”

Agnes Broholm, utvecklingsledare Storgöteborg

stället, ett i kall bastu med samma klädsel och ett i kall bastu med värmande underställ istället för det vanliga.

– Vi använder elunderställ som finns på fritidsmarknaden och kan värma upp till 50-55 grader. Vad det innebär för belastningen får vi veta när vi testat, och vilka skillnader det är mellan de olika testerna.

■ **Värmebelastning kan vara individuellt, behöver många brandmän testas?**

– Förmodligen om man vill ha väldigt säkert resultat. Vi börjar med att se om det är något att gå vidare med. Då kan det kanske handla om att hitta andra typer av underställ för att optimera värmebelastningen, eller utveckla de befintliga om det finns intresse för det.

Aron Mathiasson, lärare vid Storgöteborgs utbildnings- och övningsanläggning Färjenäs, var den som kläckte idén med att testa elunderställ. Agnes Broholm och Aron driver projektet med stöd av det nationella utvecklingscentret.

– Det här är ett jättebra exempel på hur utvecklingscentrets verksamhet ska fungera. En idé plockas upp, vi testar småskaligt, centret kopplar ihop flera parter för att testa och utvärdera, säger Christian Carlsson, NUC.

PER LARSSON

Ytlivräddare testas för fridykning

NUC testar vad som krävs för att räddningstjänstpersonal som ytlivräddare även ska kunna ägna sig åt fridykning.

■ – Det handlar om en förstågehöjning, säger Christian Carlsson, NUC.

En ST-läkare genomför en forskningsstudie där han undersöker hur olika utrustningsalternativ påverkar effektivite-

ten vid arbete under vattenytan.

Totalt tolv personer från räddningstjänsterna Storgöteborg, Nässjö, Falköping, Kungälv och Jönköping har medverkat i en testgrupp. Neddykning- ar med torrdräkt, våtdräkt och tyngder har jämförts.

– Resultatet av testerna blev så intressanta att vi vill gå vidare med projektet. Det handlar om vad räddningstjänster-

na behöver göra i fråga om arbetsmetod, säkerhet och lämplig utrustning, om man vill höja sin förmåga.

Christian Carlsson poängterar att det inte handlar om att ersätta räddningsdykare som går under ytan med lufttuber.

– Projektet syftar till att ta fram arbetsmetoder för att med hög säkerhet kunna arbeta med fridykning inom räddningstjänsten.

Drönare på plats före insatsstyrka

Drönare används i dag av många räddningstjänster för att skapa en lägesbild på skadeplats, följa brandförlopp och leta efter personer vid druckningstillbud.

■ Nu studeras möjligheten att skicka autonoma drönare till skadeplats.

– Pilotstudien syftar till att undersöka möjligheten för bakre ledning inom räddningstjänst och ambulanssjukvård att ta emot film från skadeplats innan räddningsresurserna är framme på olycksplatsen, säger Christian Carlsson, NUC.

Tidig information om hur det ser ut på skadeplats ger uttryckande styrkor möjlighet att bättre förbereda sig inför räddningsinsatsen och välja

rätt skyddsnivå för personalen.

Västra Götalandsregionen (VGR) har tidigare haft projekt med att köra ut hjärtstartare med drönare. Tillsammans med sjukvårdens larmcentral i Göteborg kommer man nyttja deras autonoma drönare för att leverera bilder från skadeplats till respektive ledningscentral.

Norra Älvsborgs räddningstjänstförbunds ledningscentral kommer vara den central som ingår i pilotstudien, tätorterna Trollhättan och Vänersborg omfattas.

– Tack vare samarbetet med VGR och deras hjärtstartarprojekt kan vi genomföra pilotstudien. De har i dag alla tillstånd på plats inom ramen för sitt pågående projekt.

PER LARSSON

Körsimulator testas för uttryckning

Är simulator ett bra verktyg för träning i att köra utryckningsfordon?

■ NUC deltar i ett arbete som drivs av Skaraborgs sjukhus och finansieras av Europeiska socialfonden.

– Det finns ett stort intresse inom svensk räddningstjänst att ta del av vad vi kommer fram till. Många funderar på om man ska skaffa körsimulator, säger Christian Carlsson.

Christian Carlsson

annars har svårt att få till, säger utbildningsledare Agnes Broholm.

Storgöteborg har fem körsimulatorer, en på utbildningscentret och fyra på brandstationer. 60-70 brandmän ska genomgå ett utbildningsprogram på fyra timmar.

– Men sen är det ungefär som ett tv-spel, man måste klara en nivå för att ta sig till nästa. Vi vill veta vad brandmännen tycker om körsimulatorens pedagogiska verktyg. Och hur många timmar man behöver köra per år för att bli en bra chaufför, det är en viktig frågeställning. Det går inte att köpa in hur många simulatorer som helst, säger Christian Carlsson.

Han konstaterar att Polis- högsolan i Malmö använder körsimulator i grundutbildningen och att naturbruksgymnasier har goda erfarenheter, att det inte är så stor skillnad jämfört med verklig körning.

PER LARSSON

Poliser kan öva uttryckningskörning, men räddningstjänst får bara träning vid larm, därför blev projektet intressant.

– Men det här handlar inte bara om att köra fram till olycksplats. Det är mycket momentövningar, som att backa. Mängdträning som vi

Stege och presenning kan vara ett sätt att ta hand om släckvatten.

Släckvatten tas om hand med små medel

Hur kan släckvatten tas om hand på ett enkelt och smidigt sätt utan större resurser?

Det tittar NUC på tillsammans med några räddningstjänster.

■ – Vi är ansvariga för en del i ett större MSB-projekt som leds av Winguard och som syftar till att omhänderta och rena kontaminerat släckvatten, säger Christian Carlsson, NUC.

Räddningstjänsterna i Ljungby och Falköping har testat olika typer av lösningar för att hitta nya arbetsmetoder. Hur vattnet kan fångas in på olika underlag med olika hjälpmedel, i huvudsak utrustning som redan finns på släckbilen.

Den klassiska lösningen med grovslang fungerade inte hundra procentigt och kom-

pletterades därför med andra hjälpmedel som absol, plast och mjuka brunnstätningar.

Absol fungerade inte alls. Plast fungerade ganska bra men var omständligt att få tätt. Materialet från brunnstätningar var formbart och fungerade bra, men behöver vidareutvecklas.

Det visade sig också vara ganska enkelt att samla upp släckvatten med hjälp av stegar och presenning.

– Syftet med testerna var framförallt hur man med befintlig utrustning kan påbörja arbetet att samla in släckvatten. Vi tittade också på viss stödutrustning, men den måste få plats på släckbilen.

Halmstad och Södra Älvsborg ingår också i arbetet.

– De har befintliga sätt att jobba. Halmstad arbetar aktivt

med att omhänderta släckvatten vid bilbränder. Södra Älvsborg har sedan 15 år ett koncept att ta hand om släckvatten vid större insatser. Nu har vi dokumenterat hur de jobbar. Jag vet att det finns fler räddningstjänster som jobbar med omhändertagande av släckvatten, men de flesta gör det inte, säger Christian Carlsson.

Winguard samt räddningstjänsterna i Ljungby, Falköping och Halmstad var under två dagar också i Revinge där verklighetslabbet på skolan var med och utvärderade metoderna.

I Revinge testades också olika typer av reningsverk där kontaminerat släckvatten renades, tester som nu analyseras. En rapport kommer i slutet av året.

PER LARSSON

MSB vill närmare räddningstjänsterna

För MSB är NUC viktigt på flera sätt.

Metoder och teknik kan testas och verifieras under verkliga förhållanden, och i nära samarbete med utryckningspersonal.

■ – Vi vill jobba mer med räddningstjänsterna och bli snabbare i utvecklingsarbetet, säger Marcus Vilhelmsson, enhetschef för brand och räddning på MSB.

I MSB:s uppgift ingår att arbeta med utveckling och att ge stöd till räddningstjänsterna. Utvecklingsarbete sker inom många områden.

Men för Nationellt utvecklingscenter (NUC) ligger fokus på säkerhet på skadeplats, mer på detaljer i vardagen.

– För oss på MSB är NUC och dess nätverk en direktkanal till räddningstjänster. Det kan vara att vi i ett vägledningsarbete vill testa en metod, eller få veta hur räddningstjänsterna arbetar i dag och med vilka verktyg. Jobbar vi mer med räddningstjänsterna tror jag vi lättare kan hitta formerna för att bättre bidra till utvecklingen, säger Marcus Vilhelmsson.

De projekt som NUC genomförs beslutas av en styrgrupp där Storgöteborg och MSB har två representanter vardera, Lindholmen Science Park en.

– Tanken är inte att styrgruppen ska vara idéspruta. Vi hoppas andra kommer med idéerna, NUC är verktyget för att omhänderta dem. Alla räddningstjänster ska kunna bidra med kompetens och kunskap samt vara en del av den verksamhet som bedrivs. Även behov som MSB har presenterar vi för utvecklingsledaren Christian Carlsson som sedan om-sätter dessa i arbetspaket.

Projekt som drivs av NUC ska inte blir för stora och långvariga, det viktiga är att de når räddningstjänsterna.

– Hos NUC är fokus på den praktiska nyttan och att de som arbetar på skadeplats får möj-

Medverkan

”Alla räddningstjänster ska kunna bidra med kompetens och kunskap samt vara en del av den verksamhet som bedrivs.”

Marcus Vilhelmsson, enhetschef brand och räddning, MSB

ligheten att efter sina behov driva och medverka i utvecklingen.

NUC startades i september 2021, fokus har legat på att bygga upp verksamheten och utvecklingscentrumet är inte helt känt hos gemene brandman ännu.

– **Men jag tycker att** med släckvattenprojektet har vi verkligen börjat hitta formerna för hur NUC ska arbeta. Där har NUC varit motorn och jobbat med flera räddningstjänstorganisationer.

MSB vill bli snabbare i utvecklingsarbetet, berättar enhetschef Marcus Vilhelmsson.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND

Utöver NUC har MSB fler samarbeten för att stötta utvecklingen av räddningstjänsten och flera av dem har kopplingar till centrumet i Göteborg. MSB:s forskningsenhet är involverat, likaså verklighetslabbet vid Revinge, Carer vid Linköpings universitet och innovationsmekanismen Winguard.

– Vi försöker skapa nätverk och få korskopplingar i stället för stuprör. Genom att sammanföra de olika initiativen och nyttja deras specifika styrkor kommer de olika perspektiven, kunskaperna, erfarenheterna och resurserna från respektive område bäst till sin rätt, säger Marcus Vilhelmsson.

PER LARSSON

"Det är ett uppvaknande"

■ Rekordmånga civila vill hjälpa till att försvara Sverige

Kriget i Ukraina har lett till en kraftig ökning av intresset för att engagera sig i skyddet av samhället.

– Jag är positivt överraskad och tagen, säger Heléne Rådemar som är ordförande i Frivilliga försvarsorganisationernas samarbetskommitté, FOS.

■ De är 18 till antalet, landets frivilliga försvarsorganisationer med ett särskilt uppdrag att engagera och fånga upp allmänhetens vilja att stötta civilsamhället och Försvarsmakten i händelse av kris eller något ännu värre.

Liksom kring försvar och beredskap i övrigt har det varit ganska tyst om exempelvis de frivilliga motorcyklister, pistolskyttarna, kockarna och fallskärmshopparna under många år. Men, krigsutbrottet i februari tycks ha ändrat allt.

På bara några veckor fick olika organisationer cirka 8 000 nya medlemmar, berättar Heléne Rådemar.

– Det är en bredd av kvinnor, män, unga och äldre som vill göra en insats för att försvara sitt land. Jag är förvånad och lite tagen av att det blev ett så stort intresse så snabbt, men oerhört positivt överraskad, säger hon.

Enbart Svenska Lottakåren, där Heléne Rådemar också är ordförande, ökar med 1 000 nya medlemmar i år.

– Det är ett uppvaknande. Många har ingen relation till en krigssituation i Europa men nu börjar de unga se att "oj – det händer någonting väldigt nära och det får konsekvenser, man kanske inte kan ta freden för självklar". Jag tror att intresset är långsiktigt och nu är det en utmaning att ta hand om alla som kontaktar oss – de vill göra saker direkt, men det kan ta tid innan du blir utbildad.

Tongångarna hörs på flera håll i "Beredskapssverige". Frivilliga Automobilkåren, FAK,

brukar växa med 250 medlemmar årligen, men i år har redan 500 nya lastbilsförare och andra anslutit – en fördubblad tillströmning alltså.

– Det finns en direkt koppling till utvecklingen i Ukraina. Det blev ett stort flöde av nya medlemmar från den 24 februari. Det avtog senare, men ökar varje gång det är någon form av kritisk intensitet i kriget i massmedia, säger rikskårchef Curt-Ove Jakobsson.

– Alla kategorier av människor kommer. De flesta är intresserade av fordon men även andra vill hjälpa till – eloperatörer, de som kör motorsåg, arbetar med logistik och teknik, mat och att bygga stabsplatser och sjukvårdstält, berättar Curt-Ove Jakobsson.

Det ökade intresset för FAK innebär att introduktionskurser intensifieras, de körs oftare och med fler elever.

Frivilliga motorcykelkåren, FMCK, startade sin civila verksamhet så sent som förra året och den ökar i år, berättar kanslichefen Glenn Andersson som kopplar intresset till säkerhetsläget.

– Folk säger att de vill göra något för totalförsvaret, det har till och med blivit lite "flaskhalsar" i FMCK:s militära gren eftersom det krävs säkerhetsprövningar av nya medlemmar.

För att engagera sig i Frivilliga Flygkåren, FFK, har det tidigare krävts ett flygcertifikat. Den kategorin intresserade har förvisso ökat och de som redan är medlemmar är "mer på hugget" vid uppdrag och kurser, men kårchefen Thomas Alexandersson ser också en helt ny grupp växa, de som hör av sig med ett "Hej, jag vill engagera mig, vad kan jag göra?"

– Vi klurade redan tidigare på hur vi ska göra och håller på med en ny befattningsgång där vi kan utbilda dem till spanare, berättar han.

Också ingenjörer vill hjälpa till. Insatsingenjörernas Riksförbund, IIR, vars medlemmar kommer från bygg- och anläggningsbranschen kommer att fördubbla antalet nya medlemmar i år, de är cirka 60 styck-

Svenska Lottakåren har fått drygt 1 000 nya medlemmar i år. Här utbildar kåren fältkockar till Hemvärnet.

en, berättar Christer Nordlund som är medlemsansvarig. Fler har sökt men organisationen väljer ut lämpliga frivilliga baserat på deras kompetens.

– Det har absolut en koppling till invasionen, det bara rasade in i mars, april och maj, säger han.

Organisationen Svenska Blå Stjärnan utbildar frivilliga som vill hjälpa till att ta hand om djur vid en kris och har funnits i över 100 år.

– Vi har haft en markant ökning med väldigt många medlemsanmälningar efter krigsutbrottet, berättar generalsekreterare Kristin af Malmborg. Nu har det lugnat sig lite men det är ett hårt tryck på att utbilda sig för att bland annat ta hand om djur i lantbruket och att kunna mjölka kreatur, berättar hon.

Svenska Blå Stjärnan har fått bygga ut den inledande utbildningen i risk och säkerhet för

att fånga upp allt intresse från djurintresserad allmänhet.

Försvarsutbildarna, med nästan 29 000 medlemmar, är en av organisationerna som utbildar för både militära och civila uppdrag. Man har fått cirka 3 300 nya medlemmar, cirka 50 procent fler jämfört med föregående år berättar kommunikationschefen Kristoffer Bäckström.

– Det är ungdomar, män och en rejäl ökning av kvinnor. Många vill ta sitt ansvar för att säkerställa att vi kan vara en självständig nation också framöver. Vi skulle kunna haft ännu fler nya medlemmar, många har inte uppfyllt de fysiska kraven och vi försöker att kanalisera dem vidare.

Frivilliga radioorganisationen, FRO, har omkring 3 000 medlemmar som inte enbart kan sköta traditionell radiokommunikation och ledning utan

också är experter på IT och cybersäkerhet.

– Vi har ökat med 500 medlemmar, det är en jätteökning för oss, berättar Fredrik Färnqvist som är generalsekreterare och själv har en bakgrund inom Försvarets materielverk och informationssäkerhet.

– Det är killar och tjejer i åldrarna 20–50 år. Folk tror att de måste vara tekniska men det stämmer inte, vi ger dem de kunskaper de behöver för att hantera radio och signalsystem och det finns många uppdrag som är stabsadministrativa. Utmaningen är att ta hand om alla som ansökt, våra kurser är överfyllda.

Förklaringen säger Fredrik Färnqvist är kriget i Ukraina och svenska folkets vilja att bidra till skyddet av Sverige. Han

Heléne Rådemar

Fredrik Färnqvist

FOTO: ALINE LISSNER

medger att han är lite förvånad då han har upplevt svenska folket som utbildade på området.

– Det finns egentligen inte en 80- eller 90-talist som vet vad totalförsvaret är, det har varit en lågt prioriterad fråga under så många år. Jag trodde inte att den svenska befolkningen skulle vakna till så mycket som man gjorde, för det har man verkligen gjort. Det finns en stor vilja, vilket är avgörande och otroligt positivt, säger han och levererar både beröm och kritik till ”Beredskapssverige”.

– Vi har överlevt den långa perioden av nedläggningar, det är smått fantastiskt bara det. Vi har en struktur att öka ifrån. Samtidigt måste kommuner, statliga verk och länsstyrelser verkligen utvärdera sina behov, hur mycket behöver de förstärka med när internet och telefoni inte fungerar, och vilken personal? Det är bara några få som har börjat tänka på det.

Uppfordrande tongångar som känns igen hos Insatsingenjörernas Christer Nordlund.

– Nu ska vi försöka få kommunerna att förstå att det finns ett behov när det handlar om uthållighet. Det kan hand-

la om att bygga vägar och vägtrummor eller vid ett bro- eller dammräs och det behövs expertkompetens. De har inte riktigt förstått att vi finns till.

JOHAN WANGSTRÖM

FAKTA

Frivilliga försvarsorganisationer

- Bilkåren, Sveriges Bilkårens Riksförbund
- FAK, Frivilliga Automobilkåren
- FFK, Frivilliga Flygkåren
- FMCK, Frivilliga Motorcykelkåren
- FPF, Försvarets Personaltjänstförbund
- FRO, Frivilliga Radioorganisationen
- FVRF, Flygvapenfrivilliga
- IIR, Insatsingenjörerna
- SBK, Svenska Brukshundklubben
- SBS, Svenska Blå Stjärnan
- SCF, Civilförsvarsförbundet
- SFF, Svenska Fallskärmsförbundet
- SLK, Riksförbundet Sveriges Lottakårer
- SPSF, Svenska Pistolskytteförbundet
- SRK, Svenska Röda Korset
- Försvarsutbildarna, Svenska försvarsutbildningsförbundet
- SVK RF, Sjövärnskårens Riksförbund
- SvSF, Svenska Skyttesportsförbundet

27 000 sökte till Hemvärnet

I våras sökte över 27 000 personer till hemvärnsförbanden.

Det är fler än det fanns anslutna vid årsskiftet och tio gånger fler sökande än under ett normalår.

■ – Det stora antalet ansökningar visar på stort engagemang och stark försvarsvilja, vilket är mycket positivt. Samtidigt är det en utmaning att hantera ansökningarna så skyndsamt som vi önskar, säger Peter Öberg, avdelningschef för Rikshemvärnsavdelningen.

För att ta hand om intresset har 30 personer tillsatts för att hantera ansökningar, utbildningsplatserna blivit fler och samarbetet med de frivilliga försvarsorganisationerna utökats.

Mellersta militärregionen, med säte i Stockholm, hade 7 000 sökande, 2 000 togs om hand.

– Vi kanske kan ta hand om ytterligare 1 500 nästa år, sen är det tjockt i våra förband. Det finns inte mer materiel. I stället pekar vi sökande mot de frivilliga försvarsorganisationerna. Och ska jag vara ärlig så kommer många av de som anmält intresse inte göra

bäst nytta i militära försvaret, men jättenytta i det civila försvaret, säger Mattias Ardin, chef för mellersta militärregionen.

Västra militärregionen är i ungefär samma sits.

– Vi har tvingats prioritera de som har militär utbildning sedan tidigare, övriga styr vi över till de frivilliga försvarsorganisationerna. Det finns en annan utmaning som är mer praktisk, och det är utrustning. Försvarsmakten har inte jättelager som vi en gång hade. Samtidigt stödjer vi Ukraina ganska substantiellt med en del saker, säger Peter Hederstedt, chefför västra militärregionen.

Flest sökande finns naturligt i mer tätbefolkade områden där det i vissa fall inte finns plats för fler hemvärns-soldater i dagsläget.

Därför tittar Hemvärnet på andra lösningar, exempelvis att frivilliga kan ansluta till hemvärnsförband på längre avstånd från bostaden även om det innebär en helt annan inställelsetid.

Vid senaste årsskiftet hade Hemvärnet 20 100 anslutna frivilliga, 17 500 män och 2 600 kvinnor.

Goda förutsättningar för försvarsvilja

Det finns goda förutsättningar för en ökad motståndskraft och försvarsvilja i Sverige. Det visar en enkät som MSB låtit undersökningsföretaget Kantar Public göra under hösten.

■ 94 procent av befolkningen mellan 16 och 70 år svarar ja på frågan om man tycker att Sverige är ett bra land att leva i.

■ 77 procent uppger att det är en självklarhet att hjälpa andra vid en olycka eller en kris. Siffran blir 90 procent om man även räknar in de som svarar att det är självklart att hjälpa de man känner.

■ 37 procent uppger att de klarar sig minst en vecka vid en samhällskris. Det är fler än vid MSB:s tidigare undersökningar.

Viljan att försvara Sverige stärks av att många tycker att Sverige är ett bra land att leva i. En annan viktig förutsättning är att man upplever sig vara en

del av den samlade beredskapen och förstår sin roll.

Undersökningen visar dock att bara hälften av respondenterna känner att de är en del av Sveriges beredskap och många har vaga kunskaper om vad civilt försvar och totalförsvarspåbuds är.

– Det är viktigt att man förstår sin roll och vad man själv kan göra vid kriser och krig för att man ska känna sig som en del av Sveriges beredskap. Vi behöver bli bättre på att nå ut med information om hur Sveriges totalförsvar fungerar, säger Christina Andersson, riskkommunikatör vid MSB.

Till och med 25 december genomför MSB en stor informationssatsning för att öka människors försvarsvilja. Budskapet lyder ”Vi har det i oss. Om krisen eller kriget kommer.” Satsningen är en av de åtgärder för stärkt civilt försvar som MSB fick i uppdrag att genomföra efter vårändringsbudgeten.

Fyrverkerilagret efter explosionen.

FOTO: RÄDDNINGSTJÄNSTEN LJUNGBY

Fyrverkerier exploderade

■ Åsknedslag trolig orsak – spänningssatt utrustning i lokalen

En majkväll 2021 drog ett kraftigt åskväder in över Ljungby.

I samband med detta inkom larm till räddningstjänsten om explosioner och brand i ett fyrverkerilagret i utkanten av orten.

■ I lokalerna bedrevs hantering och försäljning av fyrverkerier tillsammans med event av olika slag. Den här fredagskvällen pågick som väl var ingen verksamhet i lokalerna.

Redan innan räddningstjänsten var på plats vittnades det om flera explosioner och kraftig brand.

Räddningstjänstens insats blev defensiv och genomfördes främst genom vattenbegjutning i syfte att förhindra brandspridning till annan byggnad.

Det troliga scenariot är att blixtnedslaget relaterad överspänning förts in i byggnaden som en följd av åskovädet.

Brand har uppstått i elektrisk utrustning inne i det utrymme där huvuddelen av fyrverkerierna förvarades. Det har uppstått minst två explosioner, varav en bedöms vara en så kallad massexplosion. Det framgår av övervakningsfilm att den större explosionen har föregåtts av en tryckavlastning i just det utrymme där huvuddelen av fyrverkerierna förvarades.

Som följd av massexplosionen

påverkades hela byggnadens konstruktion. Större betongelement tillsammans med väggar, takmaterial och lösa inventarier har spridits ut i området och byggnaden har i vissa delar kollapsat.

Centrala slutsatser

■ Byggnaden har inte varit utrustad med någon form av åskskydd eller överspänningsskydd.

■ Det förvarades drygt 300 kilo nettovikt explosiva ämnen, vilket rymdes inom aktuellt tillstånd.

■ Fyrverkerier har förvarats i såväl brandtekniskt avskilt utrymme (fyrverkeriförråd), men också i den stora event- och samlingsalen.

■ Det har funnits spänningssatt elektrisk utrustning samt

annat brännbart i fyrverkeriförrådet.

■ Branden och explosionerna härleds till någon av de fyra registrerade urladdningar som skett väst eller nordväst om byggnaden 15-20 minuter innan själva explosionerna.

■ Branden bedöms ha börjat i elektrisk utrustning inne i fyrverkeriförrådet.

I Sverige sker årligen omkring 100 bränder i byggnader som härleds till blixtnedslag. Vanligast bedöms direkt nedslag i byggnad vara. Detta ska förstås sättas i perspektivet av att det inkommer omkring 11 000 larm om brand i byggnad per år i Sverige.

I Ljungby bedöms händelsen ha uppstått genom ett blixtnedslag, vilket tydliggör värdet av

åtgärder mot direktträff, utöver åskskydd. Det framkommer att det förvarades fyrverkerier i såväl ett brandavskilt utrymme som i samlingsalen utanför.

Att ha fyrverkerier i direkt anslutning till och även i en event- och samlingslokal känns inte så lämpligt.

I fyrverkerilagret fanns också spänningssatt lös utrustning tillsammans med annat brännbart. Detta tydliggör vikten av att undvika lös elektrisk utrustning och annat brännbart i samma utrymme som det förvaras fyrverkerier.

Så kort och gott, olika verksamheter ska inte blandas, särskilt inte sådana som utgör en särskild risk i kombination med samling av mycket människor.

MATTIAS SJÖSTRÖM

FAKTA

Fyrverkerilagret

■ Byggnadsarea 360 kvadratmeter varav samlingsalen utgjorde 290.

■ Kombinerad event- och försäljningslokal med en kapacitet på maximalt 150 personer.

■ Verksamheten består av event, jämte uthyrning av scen, ljud- och ljusutrustning samt förvaring och försäljning av fyrverkerier.

■ 300 kilo explosiv vara, fördelat i två olika lokaler (fyrverkeriförråd och samlingsalen).

■ Brandskyddsdocumentation saknades.

■ Senaste tillsynerna LBE, 2017 och LSO, 2018.

Explosionen filmad av övervakningskamera.

Säkerhetsregler kring fyrverkerier

Fyrverkerier/explosiv vara är omgärdade av flertalet säkerhetsregler.

Syftet är att förhindra just det som hände i Ljungby.

■ Med utgångspunkt från att det finns ett nationellt intresse kring händelsen, beslutade MSB om att genomföra en olycksutredning med fokus på branden, dess förlopp i kombination med byggnadens tekniska brandskydd och den verksamhet som bedrevs där.

I den gedigna utredning som MSB tillsammans med Räddningstjänsten i Östra Götaland genomfört, lades arbete på att utröna åsken och dess blixatars möjliga inverkan på brandstart tillsammans med att klarlägga själva branden och de explosioner som inträffat.

För detta har olika underlag använts tillsammans med vittnens iakttagelser.

Data från SMHI, elnätets uppbyggnad och loggar från kraftleverantören tillsammans med övervakningsfilmer och telefonloggar har varit av stort värde.

Även en klassisk brandplatsundersökning har genomförts i syfte att dokumentera och klarlägga skadebilden.

Även underlag för själva byggnaden, dess brandskydd, förvaring och verksamhet i lokalerna samt genomförda tillsyner har genomgått. Tillsyn enligt lag om skydd mot olyckor (LSO) och lagen om brandfarliga och explosiva varor (LBE).

Under utredningens gång har olika och tänkbara scenarier framkommit. Dessa har sedan ställts emot varandra och värderats. Ett tänkbart och möjligt primärt brandområde och brandorsak har framkommit.

I utredningen noteras att det inte med säkerhet går att fastställa exakt orsak och förlopp, men att mycket pekar på att den troliga och möjliga bild som framkommit också är den mest sannolika.

Utredningen i sin helhet finns att ta del av via MSB:s hemsida.

Utsläpp av ammoniak slutade lyckligt

En lördag i december 2021 inträffade ett utsläpp av ammoniak på en industrianläggning i Sölvesborgs kommun.

Tack vare en försiktig uppstart av ett ombyggnadsarbete och en snabb evakuering skadades inga personer.

Utsläppet inträffade trots att arbetet planerats noggrant på plats veckan innan arbetet, med genomgång av både ritningar och anläggningen.

Räddningstjänsten Västra Blekinges utredare Peter Jönsson lämnar i sin utredning en förklaring till olyckan samt ett antal förslag på förbättringar, både till räddningstjänsten och verksamheten.

Verksamheten är en livsmedelsindustri som har expanderat under senare år. Vid det aktuella tillfället planerades för en flytt av två värmebatterier inne i en produktionslokal.

Ett externt kylföretag fick i uppgift att utföra arbetet och var tillsammans med sin underentreprenör på plats både på måndagen och torsdagen samma vecka som arbetet skulle genomföras.

I arbetet ingick att kapa avslutningsrör, förlänga rörsystem samt omplacera två takhängda värmebatterier och återansluta dessa.

Vid besöken förevisades bland annat i vilken ventilcen-

tral som avstängning av ammoniaken skulle göras. Arbetet skulle utföras på lördagen då ingen annan verksamhet var igång.

18 personer befann sig under lördagen på anläggningen för underhåll och ombyggnation. Magnetventiler stängdes av med anläggningens styrsystem och när arbetet påbörjades befann sig sju personer i lokalen.

För att vara säkra på att röret som skulle kapas inte innehöll någon ammoniak började man med att borra ett mindre hål i röret. Då började ammoniak strömma ut i lokalen. Personalen i rummet utrymde omgående och begav sig till återsamlingsplatsen.

De tre montörerna tog en annan väg ut och tog sig upp på taket för att kolla att ventilerna var stängda, vilket de var.

Då insåg de att fel ventilcentral stängts av och stängde då ventilerna som tillhörde det aktuella röret.

Räddningstjänsten larmades och när de kom fram söktes lokalen igenom för att säkerställa att inga personer var kvar. Därefter ventilerades ammoniaken ut ur byggnaden och insatsen avslutades då ingen mer ammoniak kunde detekteras i byggnaden.

Utredaren konstaterar att övergripande orsaker till utsläppet bland annat kan vara

Ventilcentral som montörerna stängde av när det börjat läcka ammoniak.

att det fanns brister i samordningen före och under ombyggnaden.

Säkerhetsrutiner och dokumentation saknades till stor del för samtliga aktörer som var delaktiga i arbetet och trots att arbetet föregicks av noggrann planering inträffade ett utsläpp.

Detta begränsades dock tack vare att magnetventilerna stängts och att entreprenören borrade ett litet hål innan röret kapades helt.

Utredaren skriver också att företaget prioriterar säkerhetsarbetet högt men att det varit en utmaning att i samband med dess expansion bibehålla en hög säkerhetskultur.

När utsläppet ändå inträffade agerade personerna i lokalen på ett adekvat sätt, utrym-

de, återsamlades på korrekt plats, larmade räddningstjänsten och bistod med information när de anlände till platsen.

Räddningstjänsten fokuserade på att se till att alla verkliga var evakuerade och sedan ventilerade ut kvarvarande ammoniak på ett säkert sätt.

Till stöd för arbetet på skadepå plats hade de via inre ledning tillgång till beslutsstöd kring ammoniak för tolkning och beslut om riskområde och hantering av risker samt den insatsplan som fanns vid infart till anläggningen. Detta gav goda förutsättningar för en effektiv och säker hantering av händelsen.

Indikeringsutrustning användes för att få bekräftelse på att lokalerna var säkra att gå in i utan skyddsutrustning.

Samverkan mellan räddningstjänsten, verksamheten och entreprenörerna fungerade bra. Tack vare att läget var statistiskt när räddningstjänsten kom fram kunde insatsen avslutas relativt snabbt.

ANNA ANDERSSON CARLIN

4

ÅTGÄRDER

Räddningstjänsten

1 Utveckla samverkan med riskobjekt i räddningstjänstens geografiska område.

2 Utifrån riskområde använda zonindelning och fysisk utmärkning.

3 Vid utsläpp av ammoniak överväga slangsystem med vatten som en säkerhetshöjande åtgärd.

4 Sprida information om händelsen och utbildningsinsats av indikeringsutrustning för att höja systemkvaliteten i organisationen.

4

ÅTGÄRDER

Företaget

1 Se till att det systematiska säkerhetsarbetet och säkerhetskulturen fortsatt hålls utvecklande och levande.

2 Utveckla dokumentation för samordning och genomförande av arbete med till exempel arbetsorder, arbetstillstånd och riskanalyser.

3 Utveckla samverkan med anlitate kylföretag angående förbättringsåtgärder av ammoniakanläggningen.

4 Översyn och se över möjlighet för installation av utrustning för detektion och utrymningslarm där det vistas personal.

LÖSNING TJUGOFYRA

Erfarenheter

Anna Andersson Carlin och Mattias Sjöström medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av olycksundersökningar inskickade till MSB, samt egna arbeten. De tar gärna emot synpunkter och tips.

Du kan även kontakta MSB på: olycksutredning@msb.se

Undersökningarna på nätet: www.msb.se/olycksundersokningar/kommuner

Kontakt

Anna Andersson Carlin

anna.anderssoncarlin@msb.se

Mattias Sjöström

mattias.sjostrom@msb.se

Vill du ha en egen tidning? – så här prenumererar du

Tjugofyra7 är en gratistidning som alla intresserade kan prenumerera på.

Vill du ha en egen tidning hem i brevlådan, eller kanske till jobbet? Det går också att e-prenumerera och få en pdf av tidningen.

Beställning av prenumeration görs enklast under fliken prenumerera på vår webbsida, www.tjugofyra7.se

Adressändring

Har du flyttat och behöver adressändra, det går också att göra under samma flik på webbsidan.

Ange då också din gamla adress så vi kan hitta dig i prenumerationsregistret.

Ett alternativ för både prenumeration och adressändring är att skicka e-post till redaktionen@tjugofyra7.se

Civilpliktiga föreslås förstärka räddningstjänst

Återinför civilplikten, bland annat för att förstärka räddningstjänsten.

Viss nybyggnation av skyddsrum och genomgång av befintliga.

■ Det var några av förslagen i utredningen "Stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap" som lämnades till regeringen 7 november.

Utredningen, som letts av Britt Bohlin, föreslår att det inom fem år ska finnas 3 000 utbildade civilpliktiga, nu kallade civilförsvarspersonal.

Civilförsvarspersonal som ingått avtal med MSB och kommunerna om fredstida tjänstgöring ska kunna delta i kommunal räddningstjänst vid kris-situationer och större olyckor.

Under höjd beredskap får

MSB prioritera och fördela civilförsvarspersonalen till kommunernas organisationer för räddningstjänst – utifrån rådande militär hotbild eller krigsförhållanden.

MSB föreslås få ansvar för organisationen och genomföra utbildning. Civilförsvarspersonal ska få ordinär räddningstjänstutbildning, särskild utbildning i sök och räddning, samt röjning av farliga områden. Utbildningstiden uppskattas till fem-sex månader.

För skyddsrum anses att staten bör avsätta pengar att bygga 2 500-5 000 nya skyddsrumspplatser per år. Befintliga skyddsrum är i behov av underhåll och förbättringar och länsstyrelserna föreslås få ansvaret att kontrollera skyddsrummen.

Satsningarna på skyddsrum beräknas kosta 3,8 miljarder under en femårsperiod, den statliga beredskapsorganisationen för räddningstjänst (civilförsvarspersonal) 3,5 miljarder under samma tid.

Andra förslag

■ Civilplikten ska också ge utrymningsledare som länsstyrelserna ansvarar för. Kommunerna ska ansvara för skyddsrumspersonal. Inom fem år bör 400-500 utrymningsledare och cirka 450 totalförsvarspiktiga med skyddsrumsuppgifter utbildas.

■ Antalet frivilliga i kommunernas beredskapsgrupper (FRG) bör under en femårsperiod öka från dagens 3 500 till drygt 11 000.

"Jag kände mig inte färdig för pension"

I november 2019 slutade Lars-Göran Uddholm som chef för Södertörns brand-försvarsförbund.

Nu är han, nyss fyllda 71, räddningschef på Gotland.

■ – En del får återfall i missbruk, jag fick det i arbete, säger han.

■ Kliade det i fingrarna?

– Jag kände mig inte färdig för pension, så när jag fick frågan om ett år tackade jag ja. Är ganska säker på att jag är landets äldste räddningschef. Och jag tycker jag har rätt mycket att ge, har hållit mig uppdaterad med det som sker.

Räddningstjänsten Gotland misslyckades att rekrytera ny chef. Därför blev det fråga om tillfällig lösning under fortsatt rekryteringsarbete.

■ Var det uttryckningsverksamheten du saknade?

– Jag fick frågan om att åka som insatsledare, men det tackade jag nej till. Däremot uppgiften att organisera verksam-

Lars-Göran Uddholm har gjort comeback som räddningschef, nu på Gotland.

FOTO: GUNNO IVANSSON

heten, se till att vi har ledningskapacitet – det lockade. Gotland har påbörjat ett förändringsarbete, och att fortsätta det är min uppgift. Det är alltid en utmaning, men jag har ägnat mig åt det tidigare.

■ Vilka är de stora uppgifterna?

– Det största jobbet är att hitta ribare, där har det varit svårt att bemanna. I dag förstärks vissa rib-stationer med heltidspersonal, vilket påverkar ekonomin. Men vi ser också över

heltidsorganisationen. Och vi ska jobba med totalförsvarsförmågan, där behöver Gotland ligga i framkant.

Uddholm har varit med i utredningen kring kraven på större ledningssystem för räddningstjänsten och även varit med och utvecklat det i Gävleborg/Dalarna.

■ Nu får du vara med och leda i det nya, hur är det?

– Jättekul att vara med. Mycket roligare att vara med på banan och spela matchen än att sitta på läktaren. Och här blir man som chef mer direkt involverad i arbetet på fältet. I Södertörn som är en större organisation fanns det chefsled emellan.

■ Din anställning på Gotland upphör 31 maj nästa år. Vad händer sen?

– Det får vi se.

PER LARSSON

Fotnot: Ribare står för räddningstjänstpersonal i beredskap, alltså deltidbrandman.

Helikoptrar kallades ut till 72 uppdrag.

FOTO: PAVEL KOUBEK

Extra resurser vid 101 markbränder

Helikoptrar, skopande flygplan och skogsbrandsdepåer medverkade i 101 insatser under året, det är elva fler än 2021.

■ Redan 25 mars, en vecka tidigare än normalt, sattes helikoptrar i beredskap på grund av höga risker för gräs- och skogsbränder.

12 april aktiverades resurserna första gången vid en brand på Järvafältet i Stockholm.

Totalt begärdes flygplan ut 23 gånger, helikoptrar 72 gånger och skogsbrandsdepåer fyra gånger.

– Det är räddningstjänsten som släcker skogsbränderna, men en viktig faktor för den samlade förmågan är ett nära samarbete mellan olika aktörer, både nationellt och inom EU. Vi har kommit en bra bit i arbetet med att tillsammans stärka skogsbrandsförmågan. Nu är det viktigt att fortsätta satsa på att utveckla samverkan såväl nationellt som med andra länder, säger Nils Værnholdt, enhetschef för nationella insatser och civilskydd på MSB.

Under 2022 användes resurserna mest i de sydöstra delarna av landet.

– I vårt ledningssystem har vi haft ett 30-tal större mark- och skogsbränder där insat-

sen varat längre än fyra timmar. Vid 21 av dessa har flygande resurser använts. Utan flygande resurser hade vi haft flera tillfällen med samtidiga stora skogsbränder. Det hade varit otroligt påfrestande. Nu hann vi i de flesta fall också återställa och återhämta oss mellan skogsbränderna, säger Ulf Lago, förbundsdirektör på Räddningstjänsten Östra Götaland.

Internationellt deltog två av de skopande flygplanen genom rescEU-samarbetet i två insatser, i Tjeckien och Frankrike.

Lite siffror från 2022

■ Skopande plan: 23 uppdrag, inklusive insatser internationellt. Snittinsatstid 4-5 timmar. Cirka 400 vattensläpp. 924 kubikmeter vatten har släppts, i snitt cirka 50 kubikmeter per insats. Längsta insatsen i Hagentorp, Vänersborg, nio timmar med 26 vattensläpp och totalt 58,5 kubikmeter vatten.

■ Helikoptrar: 72 uppdrag. Total insatstid 498 timmar, enbart brandsläckning 332 timmar. 6 943 kubikmeter vatten har släppts, i snitt cirka 96 kubikmeter per insats. Längsta insatsen i Pajala, nio timmar och totalt 230 kubikmeter vatten.

Vi ses på Instagram

Nu kan du följa Tjugofyra på Instagram. Vårt namn är Tjugofyra7_

27 miljarder om året behövs

Rapport lyfter åtgärder för civilt försvar

Investeringar motsvarande 27 miljarder. Varje år.
Det är vad MSB, tillsam-
mans med ett 70-tal andra
myndigheter, anser att det
behövs för att stärka det ci-
vila försvaret.

– Det behövs en genomgripande omställning för att åstadkomma ett modernt civilt försvar. Totalsumman är en kostnadsuppskattning av förslagen och ett underlag för politiska avvägningar och beslut. Vi flaggar även för att kostnader tillkommer för att lösa ut förslag från kommande utredningar om befolkningsskydd och försörjningsberedskap, säger Charlotte Petri Gornitzka, generaldirektör för MSB.

Det är för kommande försvarsperiod, 2026-2030, som MSB i en rapport lyfter fram en mängd åtgärder som behöver förverkligas.

Åtgärder för att stärka det civila försvarets förmåga vid höjd beredskap och krig är i fokus. Ett 70-tal myndigheter har lämnat underlag som MSB har analyserat och värderat.
– Svenska myndigheter har även identifierat nödvändiga investeringar för att åtgärda grundläggande sårbarheter, bland annat i infrastruktur som vatten och avlopp, el, telekommunikationer och transporter, betonar Charlotte Petri Gornitzka.
En stor del av investeringar-

na rör beredskapslager och tillverkningsberedskap och uppskattas till cirka 7,6 miljarder per år.
Några av förslagen på satsningar:
■ Kommuners och regioners beredskap: bland annat för räddningstjänst och skydd av civilbefolkningen, vatten och avlopp, kollektivtrafik, kommunal energiförsörjning samt hälso- och sjukvård.
■ Återupprättande av investeringsprogrammet sjukvårdens säkerhet i kris och krig (SSIK)
■ Grundläggande robusthet och säkerhet hos ett stort antal nationella myndigheter med beredskapsansvar, bland annat skyddade och alternativa led-

ningsplatser, säkra kommunikationer och rådighet över fastigheter med högt ställda krav på säkerhet och robusthet.
■ Inrättande av beredskapslager för att säkerställa bland annat livsmedelsproduktionen, sjukvårdens försörjning samt industrins försörjning.
■ Den grundläggande robustheten hos viktig infrastruktur som vatten och avlopp, energiförsörjning och el, elektroniska kommunikationer och transporter. System behöver göras redundanta och robusta för att klara ett väpnat angrepp.
■ Stärka den allmänna försvarsviljan.
I augusti förra året redovisade Försvarsmakten och MSB rap-

porten ”Handlingskraft” till regeringen, i februari lämnades en samlad bedömning av det civila försvarets förmåga till regeringen.
I mars fick MSB uppgiften att ta fram åtgärder för att förstärka det civila försvaret.
Den första delen ”Ett balanserat civilt förvar” redovisades i maj där ett 70-tal myndigheter lämnat runt 700 förslag på förbättringar.
Den andra delen ”Civilt försvar mot 2030 – ett totalförsvar i balans” redovisades 31 oktober, och tar ett större grepp med både policyförslag och finansiering av beredskapsåtgärder kopplat till civilt försvar fram till 2030.

Här stärker Liv och Ella Sveriges motståndskraft

Ett påfyllt skafferi, är det en sån stor sak? Jo men faktiskt. Om transporterna inte kommer fram till matbutiken, är det bra med extra torrvaror och konserver. Liv och Ella är alltså en viktig del av Sveriges beredskap och det är du också. Du behövs och din insats gör skillnad.

msb.se/egenberedskap

Räddningstjänster fystestar över föreskrivna krav

Bara 32 procent av räddningstjänsterna följer Arbetsmiljöverkets krav om rullbandets hastighet vid rekryteringstester (AFS 2019:3).

■ Nästan alla andra kör bandet snabbare eller använder åldersrelaterade gränser.

Under våren skickade MSB ut en enkät om testerna. 81 procent av 147 organisationer svarade.

En tydlig slutsats är att en klar majoritet väljer högre krav än Arbetsmiljöverket, som föreskriver 4,5 km/h på rullbandet. Många har valt 5,6 km/h och andra skriver "åldersrelaterat".

Ett vanligt argument för

högre nivåer är att personer ska ha viss marginal för att kunna åldras i yrket.

Arbetsrelaterade banor och förmåga att hantera de vanliga verktygen är vanliga testmetoder. Förmåga att göra sig förstådd och förstå instruktioner på svenska nämner flera som ett krav.

Att kartlägga och sammanställa räddningstjänsternas varierande testmetoder och nivåer är en del i MSB:s inriktning för jämställdhet och mångfald.

– Men det är en arbetsgivarfråga. I höst ska vi föra dialog med räddningstjänstbranschen om hur vi går vidare, säger Ola Mårtensson, handläggare MSB.

Skogsbrandsbevakning upptäckte 105 bränder

Skogsbrandsbevakningen upptäckte under året 105 skogsbränder, 30 procent av dem härjade i Kalmar län.

■ – Landets sydöstra delar hade en lång skogsbrandssäsong i år med flera perioder av extremt hög brandrisk. Det syns i statistiken där Kalmar län registrerat både mest flygtimmar och flest upptäckta bränder, säger Stefan Andersson, skogsbrandsexpert på MSB.

Skogsbrandsbevakning med flyg genomförs för att tidigt kunna upptäcka bränder i skog och mark, vilket kan göra att bränderna släcks i ett tidigt skede och hindras från att sprida sig.

De flygande resurserna kan även vägleda räddningstjänsten på marken.

Totalt hade de skogsbrandsbevakande flygen 3 441 timmar i luften. Förut-

om att upptäcka 105 bränder användes de vid ytterligare 28 bränder för att hjälpa till att lokalisera eller ge överblick över bränder som upptäckts på annat sätt.

– Skogsbrandsbevakningen med flyg fyller även en viktig funktion med att bidra i operativt arbete genom att vägleda insatspersonalen på marken. Det är något som kan behövas när terräng och vegetation är svåråtkomlig eller när körtiden för räddningstjänsten är lång.

32 av de 105 bränderna upptäcktes i Kalmar län där man hade 574 flygtimmar. Näst flest bränder upptäcktes i grannlandet Kronoberg, tolv stycken under 150 flygtimmar. Elva bränder upptäcktes i Östergötland under 352 flygtimmar.

2021 upptäckte flygen 74 bränder i hela landet under 3 450 flygtimmar.

Operativ cybersäkerhet startad

■ För att utveckla cybersäkerhetsverksamheten har MSB sedan 1 oktober en verksamhet för operativ cybersäkerhet.

Det säkerhetspolitiska läget ställer krav på att snabbt vidta åtgärder för att stärka Sveriges förmåga att stå emot

hot på cyberområdet.

– Vi behöver stärka styrningen av vår operativa verksamhet inom cyber och skapa förutsättningar för att leverera mer stöd till samhället, säger Åke Holmgren, avdelningschef för cybersäkerhet och säkra kommunikationer.

Nödlägesplan för bangårdar övas

Trafikverket genomför skrivbordsövningar för att hantera nödlägesplaner för rangerbangårdar.

De har under året genomförts på fyra platser.

■ – För oss kommer det bidra till ett enklare sätt att agera på plats om ett nödläge inträffar, säger Axel Röman, insatsledare vid räddningstjänsten i Jönköping.

En revision har pekat på behov av arbete med nödlägesplaner, en observation som Trafikverket nu agerar efter.

Tidigare har nödlägesplaner

tagits fram för sju rangerbangårdar inom projektet "Säkra bangårdar", med syfte att förhindra eller begränsa konsekvenserna av ett nödläge som inte kan hanteras med Trafikverkets normala rutiner.

Under året har skrivbordsövningar med nödlägesplaner genomförts i Västerås, Jönköping, Sundsvall och Ånge.

– Syftet är att utveckla och testa rangerbangårdens nödlägesplan och utveckla samverkan mellan aktörer som har rangerbangårdar som arbetsplats. Kravet på samordning är stort vid ett nödläge, det är vik-

tigt att alla känner till sin roll och hur de ska agera, säger delprojektledaren Johan Lundin.

Förutom Trafikverket har bland annat transportföretag, järnvägsentreprenörer och räddningstjänster medverkat i övningarna.

– Det är jättebra att ett arbete kring nödlägen på rangerbangårdar inletts och att Trafikverket valt att samverka med många. Även om sannolikheten för ett sånt stort nödläge som beskrivs i övningen är liten i Jönköping, så är det bra att vi får öva och tänka storskaligt, säger Axel Röman.

Handbok för att skydda kulturföremål

En handbok för hur kulturföremål evakueras i en katastrofsituation har översatts till svenska.

■ – Vi vet att en översättning har varit efterfrågad av många förvaltare av kulturarv i Sverige, säger Erika Hedhammar, utredare på Riksantikvarieämbetet med ansvar för frågor om beredskap och kulturarv.

Den digitala handboken ges ut av Iccrom och Unesco, den svenska översättningen har tagits fram i samarbete med Riksantikvarieämbetet.

– Om en samling behöver evakueras så bör det förberedas så att inte själva evakueringen riskerar att skada samlingen mer än om den inte hade flyttats. Handboken tar upp olika avvägningar och förberedelser för en evakuering på ett systematiskt och lättbegripligt sätt, säger Erika Hedhammar.

Boken som heter "Hotat kulturarv: Evakuering av kulturföremål i en katastrofsituation" bygger på lärdomar från liknande verkliga erfarenheter från fältet. Handboken kan även användas för utbildning och för att stärka katastrofberedskapen för kulturmiljöer.

Handboken finns att ladda ner här: <https://www.iccrom.org/news/endangered-heritage-translated-its-15th-language-swedish>

Fotnot: Iccrom, International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property, är en mellanstatlig organisation som arbetar för att främja bevarande av alla former av kulturarv, i alla delar av världen.

Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund

ansvarar för räddningstjänsten inom Avesta, Hedemora, Fagersta och Norbergs kommuner.

Vår nuvarande befattningshavare går vidare till annat uppdrag. Därför söker vi:

Stf Räddningschef tillika chef räddningsavdelningen

För mer information se vår hemsida

www.sdrf.nu

Välkommen med din ansökan senast 2 januari 2023.

Vi söker

Brandingenjör inom brand- och olycksförebyggande

msb.se/jobb

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Vi söker

Lärare mot insatsledning och övergripande ledning

msb.se/jobb

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Vi söker

Lärare till skorstensfejarutbildningen

msb.se/jobb

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

MSB Sandö söker

Lärare inom ämnet brand och räddning

msb.se/jobb

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap

Omfattande kunskapsbok om bostadsbränder

En praktiskt inriktad bok som kan göra skillnad i samhället.

■ Det är ambitionen med boken "Residential Fire Safety" (på svenska kallad "Bostadsbrandsboken") utgiven av Brandforsk.

Boken om bostadsbränder föddes ur resultaten av de forskningsinsatser som MSB finansierade och Brandforsk koordinerade 2013-2018. Med resultaten i hand blev det självklart att gå vidare och göra en praktiskt inriktad bok.

– Arbetet växte med många författare från många länder och arbetet tog flera år. Vi hoppas att den ska hjälpa till att minska bostadsbrändernas antal och konsekvenser, säger Mattias Delin, forskningsdirektör på Brandforsk.

Boken är på engelska och över 379 sidor, den ger en omfattan-

de översikt över dödsfall och skador från bostadsbränder samt uppdaterad information om evidensbaserade metoder för att minska problemet.

Boken är tänkt att fungera som en guide för yrkesverksamma inom brandförebyggande och som en lärobok för undervisning inom universitet och räddningsskolor.

– I boken kommer läsarna att hitta tydliga och djupgående beskrivningar av olika riskgrupper och effektiva förebyggande åtgärder. De kommer också att hitta arbetsprocesser för att underlätta riskreducering.

Bland författarna märks Markus Runefors, Lunds universitet och Ragnar Andersson, Karlstads universitet, som båda drivit ett flertal forskningsprojekt kring bostadsbränder.

Mer information om boken finns på www.brandforsk.se/bostadsbrandsboken/

Annonsera i Tjugofyra7

➔ Ska ni rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i.

Nästa nummer: Nr 57 kommer ut 21 mars.

Annonsbeställning: förhandsbokning senast 2 mars, färdigt manus senast 9 mars.

Kontakt: ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Per Larsson.

FAKTA OM ANNONSERING

Pris: 20 kronor per spaltmillimeter.

Priset multiplicerar du fram enligt följande: antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor.

Spaltbredder: 1 spalt 42 mm; 2 spalter 88 mm; 3 spalter 135 mm; 4 spalter 181 mm; 5 spalter 227 mm. Max höjd är 292 mm.

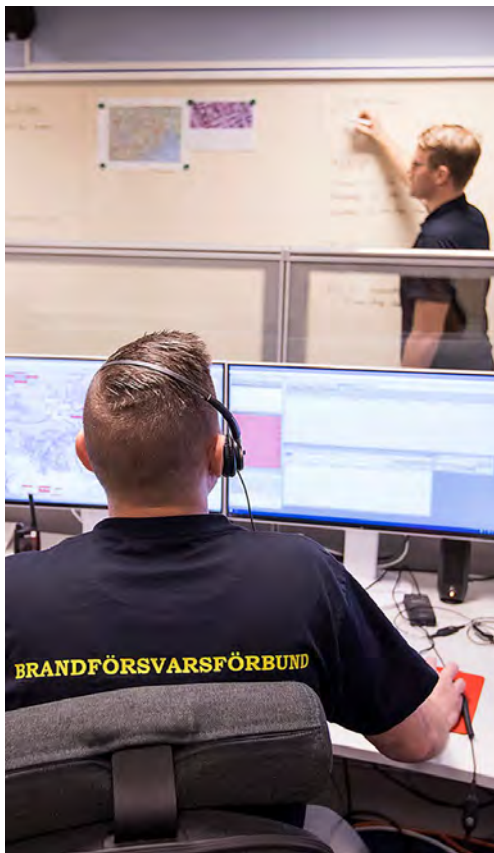
Jobba hos oss sommaren 2023!

Vi söker vikarierande brandmän till brandstationen i Karlstad.

Välkommen med din ansökan!

raddningkarlstad.se/jobb

Följ oss på nätet www.tjugofyra7.se

Erik Cedergårdh föreslår att stora räddningsledningssystem har en eller flera rörliga ledningsfunktioner i övergripande ledning för att bemanna olika roller för anpassning utifrån ledningsbehov.

FOTO: MELKER DAHLSTRAND, ILL: MSB

Dags för systemledarreform?

RÄDDNINGSLEDNINGSSYSTEM

Under slutet av 1990-talet uppstod en insatsledarreform då många räddningstjänster införde rörliga insatsledarfunktioner, vilket ökade möjligheten till organisatoriska anpassningar för genomförandet av samtidiga räddningsinsatser.

Nu formas större räddningsledningssystem vilket skapar behov av "rörliga" ledningsfunktioner även i den övergripande ledningen.

Exempel på ledningsfunktioner ges i ELS-handboken utifrån beskrivningar av enhetliga roller som behöver kunna bemannas.

Enbart ledningsfunktioner för rollerna räddningsledningschef, driftchef och för arbete i ledningscentraler kan dock leda till ensidig organisering utan tillräcklig hänsyn till ledningsbehov utifrån möjliga kombinationer av olyckor samt storleken på det område som ska hanteras.

Eftersom förutsättningarna är olika vore det konstigt om alla räddningsledningssystem, oavsett storlek, blir likadant utformade avseende ledningsfunktioner. Organiseringsmodellen i ELS-handboken möjliggör utformning av ytterligare ledningsfunktioner än de som nämns i boken.

Behov

Räddningsledningssystemens storlek varierar avseende geografi, resurser, antalet räddningsinsatser att hantera och aktörer att samverka med.

Utformningen behöver ske utifrån "...att områdena inte ska bli för små resursmässigt men heller inte för stora eftersom detta riskerar att skapa en

distans till de pågående räddningsinsatserna och till övrig kommunal verksamhet"; prop. 2019/20:176 s 37.

Räddningsledningssystemen behöver fungera ändamålsenligt för olika situationer, exempelvis skyfall och allvarliga bränder samtidigt. Vad innebär distans, som skrivs i propositionen, och hur kan det undvikas?

Att utöva systemledning handlar inte enbart om resursfördelning mellan insatserna, utan också om att ta ansvar för vad som åstadkoms genom användningen av resurserna.

Det behövs beslut om uppdragstillämpning, avsikter, räddningsinsatserns ramar, omfång och ekonomi.

Det handlar också om att bidra med olika perspektiv, hantera längre tidsskalor, följa upp mål, kunna omprioritera och rikta om insatser som inte ger effekt.

Ju mer som ska hanteras, desto mindre kan den övergripande ledningen engagera sig i varje enskild insats, med risk för ökad distans.

Prioritering mellan räddningsinsatser, med utgångspunkt i riskbild och hjälpbehov, behöver fungera även vid

hög belastning.

Ett sätt kan vara att övergripande ledning avdelar en ledningsfunktion för att tillfälligt besöka en insats då rollerna i ett skadeområde är belastade.

På så vis möjliggörs förstärkelse, både hos den övergripande ledningen och de som leder genomförandet ute i fält, för förändringar i skeendet som kan vara svåra att upptäcka.

Räddningsledningssystemen behöver också vid händelser organisatoriskt knytas samman med kommuner och andra aktörer även utanför skadeområdena.

Stora kontrollspann för övergripande ledning leder till behov av ytterligare ledningsfunktioner för att undvika distans till insatserna och till andra aktörer.

Systemledarreform

Mitt förslag är att i den övergripande ledningen inom större räddningsledningssystem exempelvis ha en eller flera ledningsfunktioner i beredskap för att bemanna olika roller för anpassning utifrån ledningsbehov.

Rollerna kan vara optimeringsstöd, organiseringsstöd, stabschef, vara biträdande räddningsledningschef i be-

slutsfattarsamverkan eller som ansvarig för områdesledning.

Exempel på fördelar blir att vid höga flöden och skyfall samtidigt kunna arbeta med områdesledning (ELS 9.3) över tid.

Vid annat tillfälle kan samverkan etableras samtidigt som rollen organiseringsstöd utövas mellan enskild räddningsinsats och den övergripande hanteringen vid långvarig brand i infrastrukturanläggning.

Jag pläderar varken för små eller stora räddningsledningssystem. Varje sådant system behöver dock ha en utformning som möjliggör olika organiseringar för hantering av de samtidiga olyckor som kan uppstå inom området.

Frågan är vid vilka stor-

lekströsklar behovet av nya ledningsfunktioner finns för hantering av komplexa olyckor?

ERIK CEDERGÅRDH
Västra räddningsregionen
Räddningstjänsten Storgöteborg

Välkommen att tycka till!

■ Alla är lika välkomna att delta i debatten.

Det går bra att skriva under signatur, men vi behöver dina uppgifter för att vid behov kunna ta kontakt. Anonymiteten är grundlagsskyddad och upp-

gifterna stannar inom redaktionen.

E-post: redaktionen@tjugo-fyra7.se

Postadress: Min Åsikt, Tjugo-fyra7, 651 81 Karlstad.

Brandmän måste känna till riskerna

STATISK ELEKTRICITET

Tack för en intressant artikel om statisk elektricitet i förra numret.

Att kolsyresläckare alstrar stora mängder elektrostatisk laddning är ingen nyhet i sig. EXolutions AB jobbar med statisk elektricitet dagligen i samband med hantering av brand- och explosionsfarliga varor.

Vid riskgranskningar i industrin har vi sedan länge verkat för att CO2-släckare inte ska finnas där brand- och explosionsfarliga varor hanteras eftersom de kan antända.

Exempelvis om man tror man ska hindra antändning av spill genom att spruta på kolsyra så kan man istället antända spillet! Har inträffat i Tyskland

på en stor bränsledepå.

I artikeln uppger brandmannen att hen kände av en stark urladdning, ”hen fick ström i sig från golvet”.

Detta indikerar att hen inte bar stövlar som avleder statisk laddning vilket brandmän som går in i brand och explosionsfarlig miljö ska göra.

Hade hen haft den typen av stövlar hade laddningen som kolsyresläckaren alstrar avletts till golvet och jordkontinuerligt utan att brandmannen känt något.

Det är självklart att insatspersonal som kan komma att göra någon form av keminsats, exempelvis ta hand om utsläpp av brandfarlig vara, ska bära avledande skodon.

Sedan har vi svårt att förstå

Statisk elektricitet drabbl

Insats med kolsyresläckare vid en brand i ett el-skåp, levde räddningstjänstens rökdykare en kraftig stöt från golvet och upp i taken.

Ennolikt orsakades elstöten av en stor potentialskillnad (laddning i elektrisk spänning) mellan rökdykaren och omgivningen i samband med att kolsyresläckaren användes. Räddningstjänsten larmades på fredagseftermiddag till ett automatiskt brandlarm. Redan under larmningen gavs information från SOS om att hantverkare meddelat att de råkat ut för ett elstötar.

Insatsen avslutades med att en del av personal på plats meddelade att ett elstöt i

Koldioxiden är inte elektriskt ledande men gasens höga hastighet gör att statisk elektricitet byggs upp mellan brandsläckaren/personen och de föremål som gasen träffar.

Elektriskt ledande golv och konstruktion.

Stövlarna isolerar elektriskt från golvet. Men vid tillräckligt hög spänning sker överslag genom stövlarna.

levde. Även hetsverket har utredningen. Vid själva brandmanne från skenor ström, vilka v och frilagda att branden väggen mellan rökdykarutrustning, larmställ, handskar och Inga brister har identifierats.

Efter noggrann tillsamman slutsatsen att ett elstöt

Ur Erfarenheter i Tjugofyra7 nr 54.

de tre slutsatserna, ”erfarenheter” sist i artikeln:

”1) MSB, Arbetsmiljöverket och Elsäkerhetsverket bör utreda fenomenet vidare”.

Kommentar: Fenomenet är välkänt sedan över 100 år, vad nytt skall man hitta?

”2) Operativ räddningstjänstpersonal måste känna till riskerna med statisk elektricitet”.

Kommentar: Jo, helt rätt. Vid varje insats där brandfarlig vara, explosiva ämnen eller gaser finns måste en brandman känna till riskerna. Både med

statisk elektricitet och dynamisk elektricitet.

All insatspersonal bör ha grundläggande utbildning i riskerna statisk elektricitet innebär och hur man hanterar den risken.

”3) Räddningstjänstens befäl bör ha en relativt defensiv hållning till användandet av släckmedel i väljordade utrymmen såsom ställverk”.

Kommentar: Väldigt svårt att förstå innebörden av denna mening; väl jordade ställverk är ju en garanti att kraft kan avledas på ett säkert sätt. Om sedan en insats använder släck-

medel som alstrar statisk laddning så borde man vara tacksam att anläggningen är ”väl jordad”. Annars kan man ladda upp föremål i anläggningen till mycket höga spänningar och vilka följder det kan få är svårt att överblicka...

MIKAEL OLSSON
EXolutions

ANDERS THULIN
EXolutions

MSB svarar: Koldioxidsläckare var lämpligt här

Det är mycket ovanligt att räddningsspersonnel skadas av elektricitet i samband med bränder.

Dock inträffade en händelse i december 2021 där en brandman fick en stöt orsakad av statisk elektricitet då denne använde en koldioxidsläckare.

Branden var i ett 400 V ställverk men det var alltså inte elanläggningen som gjorde att brandmannen fick ström genom kroppen.

Räddningstjänsten Östra Blekinge genomförde en olycksutredning som dokumenterades i en rapport. I rap-

porten finns ett antal åtgärdsförslag med syfte att minska risken att räddningsspersonnel drabbas på liknande sätt i framtiden.

Artiklar som sammanfattar olycksutredningsrapporten har publicerats i tidningarna Räddningsledaren och Tjugofyra7.

Dessa har kommenterats i en insändare av Mikael Olsson och Anders Thulin vid företaget EXolutions AB.

MSB ger här några kommentarer på insändaren.

Koldioxid leder inte elek-

trisk ström och är alltså ett bra släckmedel då det brinner i elektrisk utrustning.

Koldioxidsläckare skapar emellertid en elektrisk uppladdning när de används och under vissa förutsättningar kan man därför få en stöt av statisk elektricitet från själva användningen.

Rent tekniskt är fenomenet välkänt men MSB:s bedömning är att räddningsspersonnel ibland saknar kunskap om detta och det kan därför finnas behov av att utbilda och informera räddningsspersonnel.

Olsson och Thulin tar upp

riskerna med statisk elektricitet vid räddningsinsatser där explosionsfarlig miljö föreligger. Det är helt riktigt att statisk elektricitet är en stor risk i dessa miljöer och behöver hanteras på ett säkert sätt.

I det aktuella fallet som beskrivs ovan så var det ingen explosionsfarlig miljö utan ett mindre ställverk och koldioxidsläckare var enligt MSB:s bedömning ett lämpligt släckmedel här.

Rapporter som berör ämnet:

■ Räddningstjänsten Östra Blekinges olycksutred-

ning: <https://rib.msb.se/Filer/pdf/30010.pdf>

■ MSB-rapport: Strömpenetration av räddningstjänstens skyddsskåder vid olika typer av kontamination: <https://rib.msb.se/filer/pdf/29021.pdf>

MATTIAS STRÖMGREN
MSB

MATTIAS SJÖSTRÖM
MSB

EU-beslut ökar risken för stora skogsbränder

EU-parlamentet har röstat igenom att spill från skogsbruket inte ska klassas som ”förnybart”.

Flis från kvistar, toppar och träddeklar står för en betydande del av bränslet till våra värmeverk i deras produktion av el och fjärrvärme.

Skulle EU-parlamentets beslut bli verklighet kommer mycket stora mängder kvistar, toppar och träddeklar bli ligande kvar i skogen och efter skogsbilvagnar.

När detta material torakat innebär det att eventuella skogsbränder sprider sig

mycket snabbt och riskerna ökar för att så kallade mega-bränder ska uppstå. Bränder som i ett förändrat klimat kan bli näst intill omöjliga att stoppa.

Skogsbränder innebär stora egendomsskador och risker för personskador. Dessutom ge-

nererar skogsbränder mycket stora utsläpp av koldioxid.

EU-beslutet behöver därför stoppas.

BO GRANQVIST
MARTIN OLANDER
Brandskyddslaget AB

TÄVLING!

Gå in på Tjugofyra7:s
Facebook-sida för att vinna
böcker av Herman Geijer.

Herman Geijer använder zombier för att diskutera verkliga hot, risker och katastrofer som samhället står inför. Det kan handla om hur vi klarar oss utan el, hur vi överlever i naturen och hur människor reagerar på kriser och katastrofer. Han driver också podden Beredsam och är aktuell med boken "Monstersamhället: från förnekelse till framtid" (läs mer på sidan 9).

FOTO: JAN-ÅKE ERIKSSON

Zombier lär dig klara krisen

Är du redo för en zombieattack?

Då är du redo för vilken kris som helst.

Det anser zombieöverlevnadsexperten Herman Geijer.

■ Bunkra upp med konserver och vatten – och när allt går åt skogen springa norrut längs tågrälsen, bort från Uppsala och Stockholm.

Så gick samtalet efter att Herman Geijer och en kompis tittat på "Dawn of the dead", en av de mest klassiska zombiefilmerna, och sedan frågat sig vad de själva skulle göra om zombierna kom.

Herman tyckte ämnet var så intressant att han vände sig till ABF, Arbetarnas bildningsförbund, och bad om att få starta en studiecirkel i hur man överlever zombiekatastrofen.

– De var lite tveksamma men jag lyckades övertala dom. Det

hamnade under rubriken politiska studier...

Han hade förväntat sig att någon hårdrockare som han själv skulle dyka upp, kanske ett par rollspelare, skräcknördar och någon "läskig prepper med kamouflagekläder och kniv". Överraskningen var stor när 200 personer anmälde sig.

– Jag insåg att det finns ett intresse i vårt samhälle som gör att vi söker oss till den här typen av monster. De representerar olika rädslor vi har. Zombien symboliserar den totala katastrofen, det hänger ofta ihop med att vi ser framtiden som mörk.

Han började läsa på om varför vissa monster blivit populära i vissa tider, om överlevnad och krisernas psykologi. Hur fungerar vi när det värsta händer, vilka sidor av oss tar det fram egentligen och hur skulle myndigheterna hantera en sådan stor, oväntad händelse?

– Detta var 2011, då var det svårt att få information från myndigheterna. Det har hänt otroligt mycket i hela beredskapsdebatten sedan dess.

Eftersom han tyckte att det saknades bra kursmaterial skrev Herman Geijer 2014 boken "Zombieöverlevnad – en guide till apokalypsen". Det var den första zombieöverlevnadsguiden för svenska förhållanden, fylld med fakta, tips och pedagogiska illustrationer.

Genom förberedelser för en fiktiv zombieattack menar han att förutsättningarna för att klara strömvavbrott, personliga kriser, klimat- och naturkatastrofer eller en pandemi ökar.

– Tänker man på det värsta som kan hända blir det lättare att förbereda sig för andra typer av kriser. Dessutom vet man att zombier inte finns på riktigt. Skulle jag prata om krig eller den hemska framtid vi

kan få om klimatförändringarna fortsätter öka som de gör nu, så är det kanske lite svårare att ta till sig.

Herman Geijer säger att han försöker ha något slags vetenskapligt förhållningssätt till zombieapokalypsen, men i brist på zombieapokalypser att studera har han fått titta på andra kriser, såsom fartygsförlisningar, bränder, naturkatastrofer och terrorattentat.

Grunden för att klara sig i överlevnadssituationer menar Herman är vilja, att man har något att kämpa för.

– Därefter kommer kunskap. Ju mer kunskap vi har, desto mindre prylar kommer vi behöva. De som är riktigt duktiga kan i princip gå ut i skogen nakna och överleva. Utrustning kan göra det hela lättare men är inte det som avgör vilka människor som faktiskt klarar kriser.

Med ett skratt påpekar han

att man inte ska se zombiefilmer som dokumentära skildringar av beteenden i kriser eller över vilka som klarar sig. I verkligheten är exempelvis mjuka ledare, som får med sig människor och får dem att känna sig betydelsefulla, mer framgångsrika än auktoritära ledare.

– I nästan alla zombiefilmer är det en person som inte känner sig delaktig, ballar ur, släpper in zombierna och så dör alla. Det hade man kunnat åtgärda genom att se till att alla hade en funktion, men det hade förmodligen blivit en väldigt tråkig film.

Ska han ge tre korta råd är det dessa:

– Börja konditionsträna, lär känna era grannar och organisera er, så kommer ni öka era chanser att klara zombieapokalypsen med upp till 20 procent.

MARIA HANSEN